

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาแกมพูชา

ในการศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา ระหว่าง ค.ศ. 1980-1988 จำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยที่แวดล้อมผู้กำหนดนโยบาย ทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ซึ่งก่อปรด้วยปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้ ก็เพื่อจะสามารถเข้าใจว่าเพราะเหตุใดผู้กำหนดนโยบายจึงตัดสินใจ เลือกกำหนดและดำเนินนโยบายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

สภาพแวดล้อมภายนอกที่ผู้ศึกษาเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาแกมพูชา ได้แก่ ระบบโลก ระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหภาพโซเวียต จีน และเวียดนาม เนื่องจากทั้งสามประเทศมีบทบาทสำคัญในประเด็นปัญหาแกมพูชา โดยเวียดนามรุกรานแกมพูชาและจัดตั้งระบอบเฮงสัมรินีให้ทำการปกครอง พร้อมทั้งกองทหารเวียดนามนับแสนคนไว้ในแกมพูชา และสหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทหาร และการเมือง ขณะที่จีนได้ทำการต่อต้านเวียดนามและสหภาพโซเวียต ในส่วนของสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงภายในประเทศไทยนั้น โดยที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถของไทย จึงเห็นควรที่จะนำไปกล่าวในบทที่ศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายของไทย

สำหรับการศึกษาสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยานั้น ผู้ศึกษาจะให้ความสนใจกับสัญญาณ หรือ "ภาพ" ที่ผู้กำหนดนโยบายมีต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง โดยเฉพาะสัญญาณของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโดยที่นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น หน่วยราชการที่รับผิดชอบในเรื่องความมั่นคงจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินนโยบายดังกล่าว หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญคือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม

กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคงแห่งชาติ และสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ทั้งนี้ จะทำการศึกษาข้อคิดเห็น บทสัมภาษณ์ และแถลงการณ์ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยราชการดังกล่าวข้างต้นได้ให้ไว้ในโอกาสต่างๆ โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาที่พหุชาติที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทย และเข้าใจเกี่ยวกับสัญญาณของผู้กำหนดนโยบายต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงดังกล่าว รวมทั้งจะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (สัญญาณของผู้กำหนดนโยบาย) ว่ามีความสอดคล้องกันเพียงไร

ระบบโลก

ช่วงทศวรรษที่ 1970 แม้จะเป็นยุคสมัยแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต แต่ความหวาดระแวงที่มีต่อกันของสองมหาอำนาจก็ยังคงอยู่ ดังนั้นขณะที่มีการตกลงกันได้ในการเจรจาจำกัดอาวุธทางยุทธศาสตร์ (Strategic Arms Limitation Talks - SALT I) และการตกลงเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์อื่น ๆ ที่สำคัญ แต่ทั้งสองมหาอำนาจก็ยังคงเร่งพัฒนาด้านอาวุธนิวเคลียร์ของตนต่อไป กอปรกับช่วงทศวรรษที่ 1970 นี้ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของเลขาธิการพรรคฯ นายเลโอนิด เบเรสเนฟ (Leonid Brezhnev) ได้ขยายอิทธิพลของตนรุกเข้าไปในประเทศโลกที่สามหลายประเทศที่เด่นชัดคือ การร่วมกับคิวบาแทรกแซงในอังกโกลาในค.ศ. 1975 การร่วมกับคิวบาเข้าไปในเอธิโอเปียในค.ศ. 1977-1978 การสนับสนุนเวียดนามในการรุกรานกัมพูชาใน ค.ศ. 1978 ตลอดจนสนับสนุนการโค่นล้มรัฐบาลฝ่ายขวาและส่งกำลังทหารโซเวียตเข้าไปช่วยรัฐบาลฝ่ายซ้ายที่ตั้งขึ้นใหม่ทำการต่อสู้กับกลุ่มต่อต้านในอัฟกานิสถานใน ค.ศ. 1979 การกระทำดังกล่าวของสหภาพโซเวียตทำให้ประเทศที่อยู่ใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตในประเทศโลกที่สามเพิ่มขึ้นจากเพียง 3 ประเทศในกลางทศวรรษที่ 1960

เป็นเกือบ 20 ประเทศในปลายทศวรรษที่ 1970¹

การที่สหภาพโซเวียตส่งกองกำลังเข้าไปในอัฟกานิสถานนั้น นับว่าเป็นครั้งแรกที่สหภาพโซเวียตเข้าแทรกแซงโดยตรงในประเทศที่ไม่ได้อยู่ในเขตอิทธิพลของตน นับตั้งแต่ ค.ศ. 1948 เป็นต้นมา ซึ่งนายจิมมี คาร์เตอร์ ผู้นำสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นได้แสดงความกังวลต่อกรณีดังกล่าวว่า "ถ้าสหภาพโซเวียตสามารถตั้งมั่นในอัฟกานิสถานได้แล้ว คุลแห่งอำนาจในภูมิภาคนี้ทั้งหมดจะเอนเอียงมายังสหภาพโซเวียตและสหภาพโซเวียตอาจพยายามรุกรานต่อ ๆ ไปด้วย"² และในสุนทรพจน์ของเขาในที่ประชุมสหภาพแรงงาน เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1980 เขาย้ำว่า "...ความพยายามใด ๆ ของกำลังจากภายนอกที่จะควบคุมภูมิภาคอ่าวเปอร์เซียจะถือว่าเป็นการจู่โจมต่อผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของสหรัฐอเมริกา และการจู่โจมดังกล่าวจะได้รับการตอบโต้ในทุกรูปแบบที่จำเป็น"³ การส่งกองกำลังเข้าไปในอัฟกานิสถานนี้ ถูกมองว่าเป็นการรุกรานทางภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้การผ่อนคลายความตึงเครียดของสหภาพโซเวียตซึ่งมีเป้าหมายของการรุกรานในระดับโลก อีกนัยหนึ่งมันเป็นการย้ำความเชื่อของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรต่อการมุ่งขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต

¹Francis Fukuyama, "Gorbachev and the third world," Foreign Affairs 64 (Spring 1986) : 717.

²Jimmy Carter, Keeping faith (London : Collins, 1983), pp. 471-2, quoted in Mike Bowker and Phil William, Superpower detente : A reappraisal (London : Sage Publication, 1988), p. 235.

³Bowker and William, Superpower detente : A reappraisal, p.12.

จากการรุกของสหภาพโซเวียตเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ในปลายทศวรรษที่ 1970 จนถึงช่วงต้นทศวรรษ 1980 นี้ ทำให้นโยบายของสหรัฐอเมริกาโดยการนำของ นายโรนัลด์ เรแกน ซึ่งเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีในค.ศ. 1980 ออกมาในลักษณะ ที่เป็นการพยายามป้องปรามสหภาพโซเวียตโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางทหาร และการพัฒนาขีปนาวุธเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้สหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักยุทธศาสตร์ "การขยายสงครามในแนวราบ" ซึ่งกำหนดขึ้นในค.ศ. 1982 โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่การ เชื่อมโยงยุโรปและเอเชียแปซิฟิกเข้าด้วยกันในทางยุทธศาสตร์ โดยอาศัยความได้เปรียบ ทางกำลังทหารของสหรัฐอเมริกา⁴ โดยสหรัฐอเมริกาคงจะตอบโต้สงครามที่เกิดขึ้นในยุโรป ด้วยการเปิดแนวรบขึ้นในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในระดับที่สหภาพโซเวียตไม่อาจยอมรับได้ โดยอาจเป็นรูปแบบการใช้อาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเหนี่ยวรั้งและป้องปรามท่าที ที่คุกคามต่อการก่อสงครามในยุโรปของสหภาพโซเวียตเป็นสำคัญ นอกจากนี้จะทำการกดดัน รัฐบาลในประเทศโลกที่สามที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนผ่านทาง "ลัทธิเรแกน" กล่าวคือ สนับสนุนกลุ่มกำลังกองโจรในประเทศต่างๆ ให้ทำการต่อต้านรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในประเทศ ของตนที่สหภาพโซเวียตเป็นผู้หนุนหลัง ซึ่งแม้นโยบายดังกล่าวจะไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติ อย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีข้อจำกัดจากฝ่ายนิติบัญญัติ เรื่องเงินช่วยเหลือที่จะให้แก่ ประเทศเหล่านี้ แต่อย่างน้อยก็เป็นตัวชี้ให้เห็นแนวนโยบายของนายเรแกนต่อสหภาพโซเวียต ในต้นทศวรรษที่ 1980 ได้เป็นอย่างดี

อนึ่ง ในช่วงทศวรรษที่ 1970 ได้มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในระบบ โลก กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างจีน-สหภาพโซเวียตได้กลายมาเป็นการที่ต่างฝ่ายต่าง

⁴Leszek Buszynski, "International linkages and regional interests in Soviet Asia-Pacific policy," Pacific Affairs (Summer 1988) : 215.

พยายามปิดล้อมซึ่งกันและกัน⁵ สหภาพโซเวียตได้ใช้มาตรการในการปิดล้อมจีนใน 2 ลักษณะ คือเสริมสร้างและขยายแนวปิดล้อมจีนทุกแห่งเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านตะวันออก และด้านใต้ของจีน และการเพิ่มกำลังทหารทางบริเวณพรมแดนตอนเหนือของจีนเพื่อกดดันจีน ส่วนจีนดำเนินมาตรการตอบโต้ด้วยการพยายามสร้าง "แนวร่วมระดับโลก" ขึ้นต่อต้านโซเวียต ซึ่งประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ยุโรปตะวันตก และประเทศโลกที่สามบางประเทศ ในช่วงนี้สหภาพโซเวียตได้ "รุก" ในการขยายอิทธิพลของตนเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ โดยการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศเหล่านั้นในการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ให้เป็นแบบสังคมนิยมภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต การขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ดังกล่าวก่อให้เกิดความวิตกกังวลในหมู่ประเทศอำนาจขนาดกลางอย่างมาก โดยประเทศเหล่านี้ต่างก็มุ่งที่จะให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการยับยั้งการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต เนื่องจากการแพร่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ และการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพของภูมิภาค ตลอดจนกระตุ้นให้ปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่แล้วในภูมิภาค แก้ไขได้ยากขึ้น อันจะนำไปสู่สงครามได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการขยายกำลังของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ในช่วงแรก ๆ นั้น เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งกับจีนเป็นสำคัญ⁶ ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์จึงแบ่งออกเป็นสองฝ่าย (polarisation of strategic relationship) คือกลุ่มต่อต้านโซเวียต โดยมีสหรัฐอเมริกา จีน

⁵"New Soviet alliances," Foreign Affairs 4 (Spring 1979) :

739.

⁶ธีระ นุชเปี่ยม, "สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของประเทศมหาอำนาจ,"

เอเชียปริทัศน์ 1 (มกราคม - เมษายน 2531) : 8.

และญี่ปุ่น เป็นแกน และกลุ่มพันธมิตรสำคัญของโซเวียตที่เป็นส่วนหนึ่งในการปิดล้อมจีนคือ อินเดีย และเวียดนาม ทั้งนี้ปัจจัยหลายประการที่ได้ผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ในลักษณะนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ปฏิริยาลูกโซ่ตอบโต้การกระทำของกันและกัน⁷ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์อัฟกานิสถาน ซึ่งมีสหภาพโซเวียตหนุนหลังได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลได้สำเร็จในเดือนเมษายน ค.ศ. 1978 ต่อมาในเดือนพฤษภาคมที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา นายเบรซิงส์กี (Brezinski) ได้เดินทางไปเยือนจีน เพื่อหาทางปรับความสัมพันธ์กับจีน ขณะที่ญี่ปุ่นซึ่งมีข้อพิพาทกับสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับดินแดนตอนเหนือ (Northern Territories) ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพกับจีนในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1978 ภายหลังจากที่สหภาพโซเวียตได้ส่งกำลังทหารเข้าไปในบริเวณที่เป็นข้อพิพาทดังกล่าวในเดือนสิงหาคมปีดังกล่าว และเมื่อสหภาพโซเวียตได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับเวียดนามซึ่งเปิดโอกาสให้เวียดนามตัดสินใจส่งกำลังทหารเข้าไปโค่นล้มรัฐบาลพลพรรคในกัมพูชานั้น ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1979 จีนและสหรัฐอเมริกาได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน โดยสหรัฐอเมริกายอมตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และเมื่อสหภาพโซเวียตส่งกองกำลังเข้าไปรุกรานอัฟกานิสถานในเดือน ธันวาคม ค.ศ. 1979 ก็นับได้ว่าสหภาพโซเวียตได้บรรลุเป้าหมายหลักของตนแล้วคือได้ปิดล้อมจีนทั้งทางใต้ ทางเหนือ และทางตะวันตกได้สำเร็จ การเผชิญหน้ากันของมหาอำนาจซึ่งมีแรงผลักดันสำคัญอยู่ที่ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตในลักษณะข้างต้นได้เกิดขึ้นและคงอยู่ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ถึงต้นทศวรรษที่ 1980

---

⁷Robert Scalapino, "Containment and counter-containment: The current stage of Sino-Soviet relations," in China, the Soviet Union and the West : Strategic and political dimensions in the 1980's, Douglas T. Stuart and William T. Tow, eds. (Boulder, Colorado : Westview Press, 1972), pp. 160-167.

ในช่วงเวลาดังกล่าวนี ความร่วมมือทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐอเมริกาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับจีนในการต่อต้านสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ความเคลื่อนไหวที่เป็นเครื่องชี้พัฒนาการของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1980 คือการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับสูงระหว่างกัน⁸ พร้อม ๆ กับพัฒนาการของความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือและการติดต่อสัมพันธ์ทางทหารและการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าการลงทุน ทั้งนี้ แม้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาไม่ราบรื่นเสียทีเดียว โดยได้หันได้กลายเป็นปัญหาสำคัญระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1982 จีนกับสหรัฐอเมริกา มีความขัดแย้งเกี่ยวกับการค้าระหว่างกัน ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์เริ่มเย็นชาต่อกันอีก อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายได้กลับมากระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกครั้ง โดยต่างก็ตระหนักดีว่าทั้งสองประเทศไม่ต้องการให้ความสัมพันธ์เย็นชาลงไปกว่าเดิม โดยสหรัฐอเมริกาหวังจะใช้จีนในการกดดันสหภาพโซเวียต ขณะที่จีนต้องการได้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจากสหรัฐอเมริกาสำหรับการพัฒนาภายในประเทศ⁹

อนึ่ง ภายใต้อิทธิพลของความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ จีนกับสหภาพโซเวียตได้มีการติดต่อกันในระดับประชาชนมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม กีฬา และวิชาการ และก่อนถึงแก่กรรมเพียง 2 เดือน นายเบรสเนฟได้แถลงว่าการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนเป็นเรื่องเร่งด่วน ต่อมาในเดือนตุลาคม 1982 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

⁸ดูรายละเอียดใน ซีระ นุชเปี่ยม, "สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของมหาอำนาจ," หน้า 18-19.

⁹จุลชีพ ชินวรรโณ, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน," เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-7 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 227.

การต่างประเทศสหภาพโซเวียตได้เดินทางไปจีนเพื่อปรึกษากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจีนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ซึ่งได้ชะงักมาตั้งแต่ ค.ศ. 1980 โดยให้มีการปรึกษาหารือกันปีละ 2 ครั้ง แต่ก็ยังไม่สามารถตกลงอะไรกันได้มากนัก¹⁰ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1984 รองนายกรัฐมนตรี อิวาน รี อารีตวอฟ ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจซึ่งเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าโครงการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่จีนในช่วงหลัง ค.ศ. 1950 ได้เดินทางไปเยือนจีน และนับเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงสุดของสหภาพโซเวียตที่เดินทางไปเยือนจีนในรอบ 15 ปี ในระหว่างการเยือนครั้งนี้มีการทำความตกลงทางเศรษฐกิจและวิชาการหลายประการ รวมทั้งการทำความตกลงทางการค้าระยะยาว (ค.ศ. 1986-1990) เพื่อเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างกันด้วย

ในกลางทศวรรษที่ 1980 เมื่อนายมิกอิล กอร์บาชอฟ เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในระบบโลกได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน เมื่อนายกอร์บาชอฟเข้ารับตำแหน่งผู้นำประเทศเขาได้เริ่มดำเนินการที่จะนำไปสู่การปรับนโยบายต่างประเทศในทันที ทั้งนี้ การทูตของสหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายกอร์บาชอฟ มุ่งที่ประเด็นหลัก 4 ประการ คือ¹¹ การขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า การควบคุมและลดอาวุธ การแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับภูมิภาคโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดความตึงเครียดขัดแย้งทั้งกับคู่ปรปักษ์ของตนและในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สหภาพ

¹⁰ จูลีฟ ชินวาร์ธ, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน," หน้า 227.

¹¹ ซีระ นุชเปียม, "มหาอำนาจกับสันติภาพในเอเชีย," เอเชียปริทัศน์

โซเวียตมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับ และพร้อมกันนั้นก็เป็นการหาทางเปลี่ยนภาพพจน์เกี่ยวกับ "ภัยคุกคามของโซเวียต" และแสวงหาผลประโยชน์จากการติดต่อยุทธวิธี โดยเขามองว่าปัญหาทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้จ่ายเงิน จำนวนมหาศาล ในการรักษาและขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต สิ่งที่นายกอร์บาชอฟ ต้องรับช่วงแบกรับภาระจากผู้นำคนก่อน ๆ ก็คือ การต้องใช้ทหารโซเวียตและเงินจำนวน มหาศาลในการสนับสนุนรัฐบาลอัฟกานิสถาน การที่ต้องให้ความอุดหนุนเวียดนามในการ บิดรอกัมพูชา และการให้ความสนับสนุนทางทหารและเศรษฐกิจต่อประเทศบราซิลใน อเมริกากลาง แอฟริกา และเอเชีย¹² ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เขาจึง พยายามที่จะเปิดกว้างในการติดต่อกับประเทศฝ่ายตะวันตก เพื่อลดความตึงเครียดและ ลดค่าใช้จ่ายด้านการทหาร ในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1985 นายกอร์บาชอฟประกาศ ฝ่ายเดียวว่าสหภาพโซเวียตจะหยุดการทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1985 จนถึงวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1986

และเมื่อพิจารณาจากสุนทรพจน์ของนายกอร์บาชอฟ ซึ่งกล่าวต่อที่ประชุมพรรค เมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1985¹³ แล้วพบว่ามิจุดเปลี่ยนนโยบายของสหภาพโซเวียต ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ไม่มีการเสนอให้ความสนับสนุนทางทหารและทางเศรษฐกิจต่อ

¹²พิชัย วาสนาส่ง, "โซเวียตเปลี่ยนทิศทาง," พบโลก 30 (เมษายน 2533): 15.

¹³Darshan Singh, "Mikhail Gorbachev's speech at the CPSU Central Committee Plenary Meeting," in Soviet foreign policy documents 1985 (New Delhi: Sterling Publishers Private Limited : 1986), p. 44.

"ประเทศที่ได้รับการปลดปล่อย" ซึ่งในอดีตจะต้องมีการกล่าวถึง นอกจากนี้ รายงานของ นายกรัฐมนตรีของพม่าต่อที่ประชุมใหญ่พรรคครั้งที่ 27 ในค.ศ. 1986¹⁴ ยังได้ขานนโยบายของสหภาพ โซเวียตดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นสัญญาณในการจำกัดความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตมีให้แก่ ประเทศโลกที่สามที่อยู่ใต้อิทธิพล โดยต้องการให้ประเทศเหล่านี้พึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่ และโซเวียตจะให้ความช่วยเหลือ"ในระดับที่สามารถทำได้" เท่านั้น

และสำหรับความสัมพันธ์กับจีนนั้น สหภาพโซเวียตได้ปรับท่าทีต่อ "อุปสรรค 3 ประการ" (three obstacles) ที่จีนกำหนดเป็นเงื่อนไขที่สหภาพโซเวียตต้องขจัด ให้หมดสิ้นก่อนที่จะมีการปรับความสัมพันธ์ให้เข้าสู่ภาวะปกติคือ

- (1) การระดมกำลังทหารโซเวียตจำนวนมากมาประจำตามพรมแดนจีน - โซเวียต และมองโกเลีย
- (2) การแทรกแซงทางทหารของสหภาพโซเวียตในอัฟกานิสถาน และ
- (3) การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา

ในคำแถลงที่วลาดีวอสตอกนั้น สหภาพโซเวียตได้แสดงท่าทีโอนอ่อนต่อข้อเรียกร้อง ดังกล่าวของจีน ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อที่ (1) และ (2) โดยใน ค.ศ. 1986 สหภาพ โซเวียตได้เริ่มถอนทหารจำนวน 6,000 คน ออกจากอัฟกานิสถาน และประกาศที่จะถอน ออกไปให้หมดภายใน ค.ศ. 1988 และในค.ศ. 1987 ได้ถอนทหารจำนวน 11,000 นาย ออกจากมองโกเลีย ในส่วนที่เกี่ยวกับที่การยึดครองกัมพูชาของเวียดนามนั้น สหภาพโซเวียต

---

¹⁴ดูรายละเอียดใน Francis Fukuyama, "Gorbachev and the third world," Foreign Affairs 64 (Spring 1986) : 715-717.

เห็นว่าเป็น เรื่องการปรับความเข้าใจระหว่างเวียดนามและจีน¹⁵ ในขณะที่เดียวกันสหภาพโซเวียตยังคงให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนถึงการสนับสนุนรัฐบาลเฮง สัมริน ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย จวบจนกระทั่งปี ค.ศ. 1988 ที่สหภาพโซเวียตมีการเปลี่ยนท่าทีอย่างชัดเจนในประเด็นปัญหากัมพูชา โดยการยอมรับว่าปัญหากัมพูชา เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขทางการเมืองได้

โดยสรุป นับตั้งแต่เมื่อนายกอร์บาเชฟเข้ารับตำแหน่งใน ค.ศ. 1985 การพยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตนำไปสู่บรรยากาศแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้นำทั้งสองฝ่ายได้เริ่มกลับหันหน้ามาเจรจากัน โดยมีการจัดประชุมสุดยอดขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ 6 ปี ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ณ กรุงเจนีวา และจัดติดต่อกันทุกปีนับแต่นั้นมา* โดยประเด็นที่ยกขึ้นเจรจาส່วนใหญ่เป็นเรื่องการลดอาวุธ และความพยายามยุติความขัดแย้งและความตึงเครียดในภูมิภาคต่าง ๆ ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนก็มีความผ่อนคลายมากขึ้น สหภาพโซเวียตยอมโอนอ่อนตามข้อเรียกร้องของจีนหลายประการ แต่การผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจก็ได้หมายความว่า จะเป็นการยุติความต่อเนื่องในการให้ความสนับสนุนแก่ประเทศได้อิทธิพลของแต่ละฝ่ายโดยสิ้นเชิง สหภาพโซเวียตยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลสังคมนิยมของประเทศได้อิทธิพลที่สำคัญ ๆ ต่อไป โดยประเทศโลกที่สามที่ได้รับงบประมาณช่วยเหลือในสัดส่วนสูงที่สุดคือคิวบาและเวียดนาม ดังนั้น แม้ "ภาพรวม" ของระบบโลก จะเข้าสู่การ

¹⁵ ชีระ นุชเปียม, "สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของมหาอำนาจ," หน้า 28.

* ครั้งที่ 2 จัดขึ้นกรุงเรกยะวิก ไชล์แลนด์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1986

ครั้งที่ 3 จัดขึ้นที่ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกาในเดือนธันวาคม ค.ศ.

1987

ครั้งที่ 4 จัดขึ้นที่กรุงมอสโก สหภาพโซเวียต ในเดือนพฤษภาคม 1988

ผ่อนคลายความตึงเครียด แต่สหภาพโซเวียตยังคงให้การสนับสนุนบริวารของตนในภูมิภาคต่าง ๆ ต่อไป โดยเฉพาะในส่วนของ การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชานั้น ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือนับเป็นจำนวนมหาศาลในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1980-1988 โดยมี การเปลี่ยนแปลงในช่วงปีสุดท้ายที่ทำการศึกศึกษา ที่สหภาพโซเวียตรับที่จะไปพูดคุยกับเวียดนามเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตและความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจดังกล่าวนี้ จะไปมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงท่าทีของเวียดนามในการแก้ไขปัญหากัมพูชาในเวลาต่อมา ซึ่งจะได้ศึกษาในรายละเอียดต่อไป

ระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปี ค.ศ. 1975 นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศลดบทบาทของตนและถอนตัวออกจากภูมิภาคไป ขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาในอินโดจีนได้โดยสมบูรณ์ด้วยความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตและจีน ในช่วงที่เวียดนามพยายามรวมประเทศนั้น ทั้งจีนและสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการแข่งขันกันเพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือเวียดนาม¹⁶ อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่ความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามได้ปะทุขึ้น ทั้งในเรื่องการอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะพาราเซลและสแปรตลีย์ ความขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติ และความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ที่เวียดนามดำเนินตามแนวทางของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะเมื่อเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมความช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ (COMECON) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 และลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับสหภาพโซเวียต และต่อมาเมื่อเวียดนามเข้าครอบครอง

---

¹⁶โปรดดูรายละเอียดใน เจียน ชีระวิทย์, "ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างจีน โซเวียต และเวียดนาม," เอเชียปริทัศน์, 5(กันยายน - ธันวาคม 2527) : 1-25.

กัมพูชานั้น จีนมองว่าเป็นการล้อมกรอบจีนและเป็นการรับใช้ "ลัทธิครองความเป็นเจ้า" และการที่เวียดนามสนับสนุนให้นายเฮง สัมริน ทำการโค่นล้มรัฐบาลนายพอลปอตที่จีนให้การสนับสนุนอยู่ โดยเวียดนามให้การสนับสนุนทางทหารทั้งในเรื่องกองทหารประจำการและอาวุธหนัก เช่น รถถัง รวมทั้งการให้เครื่องบินโจมตีกัมพูชาอย่างเปิดเผยนั้น จีนถือว่าเป็นการ "ตบหน้า" และทำลายเกียรติภูมิจีนในสายตานานาประเทศ และการกระทำดังกล่าวเป็นความพยายามของเวียดนามที่จะแผ่อิทธิพลในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้จีนต้องการขีดขวางการก่อตั้งสหพันธรัฐอินโดจีนอยู่ ดังนั้น เมื่อมาตรการต่างๆ เช่น การเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา การให้มีการเจรจาแก้ไขข้อพิพาทต่างๆกับจีนไม่เป็นผล จีนได้ส่งกำลังทหารบุกเข้าโจมตีเวียดนามในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979¹⁷ อีกนัยหนึ่ง จีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญโดยตรงในความขัดแย้งอินโดจีนด้วยการส่งทหารประมาณ 600,000 คน บุกดินแดน 4 จังหวัดของเวียดนามที่ติดกับพรมแดนจีน¹⁸ และนับจากนั้นมาจีนได้ให้การสนับสนุนอย่างสำคัญแก่กลุ่มเขมรแดงของนายพอลปอตเพื่อทำการต่อต้านระบอบเฮง สัมริน ตลอดจนร่วมมือกับนานาประเทศในการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม รวมไปถึงการ "ก่อกวน" บริเวณพรมแดนตอนเหนือของเวียดนามเพื่อสร้างความกดดันและเป็นการถ่วงมิให้เวียดนามสามารถทุ่มเทกำลังมาปราบปรามเขมรกลุ่มต่อต้านได้อย่างเต็มที่

อนึ่ง เมื่อจีนได้ประกาศตัดการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1978 และเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิก COMECON นั้น สหภาพโซเวียตได้เพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในกรณีฉุกเฉินให้แก่เวียดนามเพื่อฐานะทางเศรษฐกิจที่จีนถอนความ

¹⁷ ไปรอดู สิบแสง พรหมบุญ , "สงครามจีน-เวียดนาม," เอเชียปริทัศน์, 1(ตุลาคม - ธันวาคม 2522) : 25 - 35.

¹⁸ เขียน ชีระวิทย์, "อภิมหาอำนาจกับความขัดแย้งในอินโดจีน," เอเชียปริทัศน์, 4(มกราคม - มีนาคม 2526) : 101.

ช่วยเหลือไป สหภาพโซเวียตได้ส่งรถถังและอาวุธ รวมทั้งที่ปรึกษาให้เวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างมากในเดือนสิงหาคม - กันยายน 1978¹⁹ นอกจากนี้ ก่อนที่เวียดนามจะบุกกัมพูชาเพียง 52 วัน คือ ในวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1978 สหภาพโซเวียตได้ทำ "สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ" กับเวียดนาม โดยมาตราที่ 6 ของสนธิสัญญามีข้อความในลักษณะการเป็นพันธมิตรทางทหารว่า²⁰

คู่ภาคีจะปรึกษาหารือกันในเรื่องระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ซึ่งทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ประเทศใดประเทศหนึ่งตกเป็นเป้าของการรุกรานหรือถูกคุกคาม คู่ภาคีทั้งสองจะปรึกษาหารือกันอย่างรีบด่วน เพื่อมุ่งหมายที่จะกำจัดภัยคุกคาม และใช้มาตรการอันสอดคล้องกัน เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงของประเทศคู่ภาคี

จึงอาจกล่าวได้ว่าสัญญาดังกล่าวเป็นหลักประกันให้กับเวียดนามในการส่งทหารนับแสนเข้าไปโค่นล้มรัฐบาลพอลพตในกัมพูชา

Dieter Heinzig นักวิชาการชาวเยอรมันตะวันตกได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสหภาพโซเวียตในการให้ความสนับสนุนเวียดนามว่า²¹

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

²¹ ดูรายละเอียดใน Dieter Heinzig, "The role and interests of the USSR in Indochina," in Indochina and problems of security and stability in Southeast Asia, Khien Theeravit and MacAlister Brown, eds. (Bangkok, Chulalongkorn University Press, 1981), pp.138-139.

1. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ระดับโลกของโซเวียตที่มุ่งต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก โดยพยายามหาทางขยายระบบฐานทัพทางทหารในส่วนต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้สหภาพโซเวียตต้องการจะจัดสร้างฐานทัพเรืออย่างถาวรในเวียดนาม (กัมรานท์ คานัง และไฮฟอง) และในกัมพูชา (กัมปงโสม)
2. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียตที่มุ่งปกป้องปีกด้านตะวันออกเฉียงใต้ของตน โดยมองโกเลีย อัฟกานิสถาน และเวียดนามต่างมีบทบาทที่สำคัญต่อเป้าหมายนี้ ซึ่งก็คือการปิดล้อมจีนนั่นเอง
3. เป็นการต่อสู้เพื่อ "ชัยชนะของสังคมนิยมระดับโลก" ของสหภาพโซเวียต โดยเวียดนามเป็นที่มั่นหลักของสหภาพโซเวียตในการขยายอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์
4. เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในการมีสิทธิมีเสียงอย่างถาวรเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชีย

นักวิจารณ์สหรัฐอเมริกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักให้คำนิยามเกี่ยวกับสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างสหภาพโซเวียต - เวียดนามว่าเป็นการให้สหภาพโซเวียตตั้ง "ฐานทัพ" ในเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตได้รับอนุญาตให้ติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ (facilities) ที่จำเป็นต่อยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²² ดังนั้นเครื่องบินแบบ TU-16 "Badger" ซึ่งเป็นเครื่องบินทิ้งระเบิดที่มีท่าการปานกลางมีความสามารถในการต่อต้านทั้งเรือผิวน้ำและเรือดำน้ำในทะเลจีนใต้ และในน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเครื่องบินแบบ TU-142 "Bear" ซึ่งเป็นเครื่องบินลาดตระเวนสืบราชการลับครอบคลุมตั้งแต่ฟิลิปปินส์จนถึงสิงคโปร์ รวมทั้งเครื่องบินรบ

---

²² Douglas Pike, Vietnam and the Soviet Union : Anatomy of an alliance (London : Westview Press, Inc., 1987), p. 181.

MIG-23 ที่ทำหน้าที่ด้านการป้องกันทางอากาศ จึงได้ถูกส่งมาประจำที่เวียดนาม นอกจากนี้ ยังมีเรือดำน้ำประจำอยู่ที่อ่าวคัมรานห์ด้วย²³ ความร่วมมือทางทหารที่ได้รับจากเวียดนามนี้มีผลในทางเพิ่มสมรรถนะด้านการเคลื่อนที่เร็วในมหาสมุทรอินเดีย อ่าวเปอร์เซีย และตลอดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกเหนือไปจากสมรรถนะด้านการลาดตระเวนการสืบราชการลับ ความสำคัญของอ่าวคัมรานห์ต่อสหภาพโซเวียตจะเห็นได้จากการที่เป็นท่าเรือน้ำมันแห่งเดียวของสหภาพโซเวียตระหว่างทะเลดำ ทะเลบอลติกและฐานทัพสำคัญในเอเชีย²⁴ โดยกองเรือของโซเวียตที่เดินทางมาจากเมืองท่าวลาดีวอสต็อกจะใช้แวะพักก่อนเดินทางเข้าช่องแคบมะละกา เพื่อไปยังมหาสมุทรอินเดีย ทะเลแดง ผ่านเข้าคลองสุเอซทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านเข้าช่องแคบดาเนลล์ไปยังท่าเรือซีวาสโตโพล (Sevastopol) ซึ่งเป็นฐานทัพเรือใหญ่ของสหภาพโซเวียตในทะเลดำ ดังนั้นที่ตั้งของเวียดนามที่มีชายฝั่งทะเลยาวเหยียดตั้งอยู่ทางทะเลจีนใต้ จึงมีความสำคัญแก่ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนของสหภาพโซเวียต รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการแข่งอิทธิพลและสังเกตความเคลื่อนไหวของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีนในภาคพื้นแปซิฟิก²⁵

---

²³Robert C. Horn, "The USSR and the region," in Southeast Asian Affairs (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1985), pp. 70-71, อ้างถึงใน ชีระ บุญเปี่ยม, "สถานการณ์ในเอเชีย..." : 41-42.

²⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

²⁵สิริบุญ บุญเปี่ยม, "นโยบายฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ของเวียดนาม : ศึกษาปัจจัยกำหนดทางเลือกของเวียดนามในปี ค.ศ. 1978-1979," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 47.

สำหรับความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามนั้น นับเป็นมูลค่ามหาศาล โดยที่ประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำเวียดนามและผู้นำสหภาพโซเวียตระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ค.ศ.1980 ได้มีการวางแผนทางเศรษฐกิจระยะยาว ซึ่งมาปรากฏในแผน 5 ปี ฉบับที่ 3 (1981-1985) กล่าวคือ เกือบทุกโครงการความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตจะมีที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและมีทางกาถ่ายทอดทางเทคโนโลยีมากกว่าการให้เพียงความช่วยเหลือทางสินค้าโภคภัณฑ์หรือก่อสร้างต่าง ๆ โดยโครงการส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการลงทุนร่วม ทั้งนี้ จนถึงกลางทศวรรษ 1980 นี้ โครงการตามความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเข้าไปมีส่วนอย่างสำคัญในโครงสร้างเศรษฐกิจของเวียดนามทั้งหมด โดยปรากฏเป็นร้อยละ 23 ของการผลิตกาแฟ ร้อยละ 25 ของการผลิตชา ร้อยละ 33 ของเหมืองแร่ดีบุก ร้อยละ 35 ของการผลิตกระแสไฟฟ้า ร้อยละ 35 ของโรงงานปูนซีเมนต์ ร้อยละ 71 ของการผลิตอุปกรณ์สำหรับเครื่องจักร ร้อยละ 89 ของเหมืองถ่านหิน ร้อยละ 90 ของการผลิตกรดซัลฟูริก และร้อยละ 100 ของโรงงานผลิตปุ๋ยซุเปอร์ฟอสเฟต เป็นต้น²⁶ ทั้งนี้ มูลค่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนาม ระหว่างปี ค.ศ. 1976-1988 ปรากฏดังนี้²⁷

²⁶Tap Chi Quan Doi Nhan and VNA (October 30, 1983),
quoted in Douglas Pike, Vietnam and Soviet Union..., pp. 139-140.

²⁷ที่มาของตัวเลขมาจาก 2 แหล่ง คือ จาก Douglas Pike, Vietnam and Soviet Union..., p.139. สำหรับตัวเลขระหว่างปี ค.ศ.1976-1986 และจาก Ton That Thien, "Moscow's shadow over Vietnam : A historical perspective," Indochina Report (January-March 1988):14. สำหรับตัวเลขปี ค.ศ.1987-1988

ตารางที่ 1 ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตให้กับเวียดนาม

ปี (ค.ศ.)	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)
1976	560-750
1977	570-1,000
1978	700-1,000
1979	800-1,100
1980	2,900 - 3,200
1981	900
1982	1,180
1983	1,300
1984	1,400
1985	1,600
1986	1,800
1987	2,088
1988	2,088

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงตั้งแต่ ค.ศ. 1980 นี้ สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามในด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ และเวียดนามได้เข้าไปสู่การพึ่งพิงสหภาพโซเวียตโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้สหภาพโซเวียตยังให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามในด้านการศึกษาด้วย ซึ่งยังผลให้สหภาพโซเวียตสามารถเข้าไปมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบการศึกษาของเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตเป็นแหล่งฝึกอบรมการศึกษาที่สำคัญที่สุดของเวียดนาม นับตั้งแต่ ค.ศ. 1978 เป็นต้นมา

สำหรับด้านอาวุธยุทธโปกรณ์นั้น เนื่องจากในเวียดนามไม่มีโรงงานผลิตอาวุธ ทำให้เวียดนามต้องพึ่งพิงสหภาพโซเวียตในด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ทั้งหมด ตั้งแต่การสนับสนุนด้านการทหาร การขนส่งทางอากาศที่จำเป็นสำหรับการรบกับกัมพูชา และการป้องกันตนเองจากจีน²⁸

เมื่อสงครามระหว่างเวียดนามและสหรัฐอเมริกาสิ้นสุดลง เริ่มปรากฏมีกองเรือของโซเวียตได้เข้าไปประจำในน่านน้ำแปซิฟิก โดยใน ค.ศ. 1983 ได้มีการติดตั้งเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับสืบราชการลับในอ่าวคัมรานท์ ซึ่งเชื่อว่าจะใช้ตรวจจับการเคลื่อนไหวทางทหารของสหรัฐอเมริกาที่ฐานทัพอากาศคลีคและอ่าวซูบิค จนถึง ค.ศ. 1986 อ่าวคัมรานท์ได้กลายเป็นแหล่งเก็บขีปนาวุธและเครื่องมือสำหรับขีปนาวุธ จากแหล่งข้อมูลของตะวันตกและหน่วยสืบราชการลับของไทยนั้น จนถึงปลายปี ค.ศ. 1984 ปรากฏว่ามีเรือเข้ามาที่บริเวณอ่าวคัมรานท์เพิ่มเป็น 4 เท่า จาก 4 ปีก่อน มีเรือที่ทำเรือประมาทวันละ 26 ลำ โดยครึ่งหนึ่งเป็นเรือรบและที่เหลือเป็นเรือสำหรับให้บริการและเมื่อถึงกลางปี ค.ศ. 1986 ตัวเลขเรือรบดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 20-25 ลำต่อวัน และมีเครื่องบินในระยะไกลเพื่อสืบราชการลับของสหภาพโซเวียตแบบ Bears และ Badgers ซึ่งมีจำนวน

²⁸Ibid., p. 190.

ไม่น้อยกว่า 30 ลำ บินตามเส้นทางกัมรานท์ - คานัง - จีน - วลาดิวอสต็อก หรือ กัมรานท์ - เกาะไหหลำ (Hainan) - ตอนใต้ของไต้หวัน - หมู่เกาะฟิลิปปินส์ - กัมรานท์²⁹

สำหรับเวียดนามแล้วไม่ได้รับประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ตอบแทนจากสหภาพโซเวียต แต่เวียดนามพึ่งพาอาวุธจากสหภาพโซเวียต เนื่องจากเวียดนามไม่มีโรงงานผลิตอาวุธในประเทศตน ที่จะสามารถผลิตอาวุธที่ทันสมัยและต้องใช้วิทยาการที่ก้าวหน้า ดังนั้นอาวุธที่จะใช้ทำสงครามกับกัมพูชาจึงต้องมาจากภายนอกประเทศ ซึ่งถ้าปราศจากอาวุธเหล่านี้แล้ว เวียดนามย่อมไม่สามารถป้องกันตนเองจากจีนหรือทำการกดดันต่อกลุ่มต่อต้านในกัมพูชาได้ ทั้งนี้ ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนาม เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด นับจากที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาใน ค.ศ. 1978 พร้อม ๆ ไปด้วยจำนวนที่ปรึกษาทางทหารชาวโซเวียตที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเด่นชัด นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ทางทหารของโซเวียตได้เริ่มการสนับสนุนการปฏิบัติการในกัมพูชาโดยตรง ตั้งแต่ ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา โดยรวมถึงการจัดอุปกรณ์หนักทางทหาร การขนย้ายทหารเวียดนามในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ตลอดจนช่วยเหลือในการควบคุมการขนย้ายทหารให้กับเวียดนาม นับตั้งแต่ ค.ศ. 1976-1986 ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนาม จากการประเมิณของ นาย Douglas Pike ปรากฏดังนี้³⁰

²⁹Ibid., p. 193.

³⁰Ibid., p. 139. ทั้งนี้ ตัวเลขที่ Ton That Thien ประเมิณจะแตกต่างจากตัวเลขของนาย Pike มากพอสมควร กล่าวคือ ระหว่างปี ค.ศ. 1976-1980 มูลค่าความช่วยเหลือประมาณ 812 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี และระหว่างปี ค.ศ. 1981-1986 ประมาณ 3,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี โปรดดู Ton That Thien, "Moscow's shadow over Vietnam...", pp.14-15.

ตารางที่ 2 ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้กับเวียดนาม

ปี (ค.ศ.)	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)
1976	44 - 50
1977	75 - 125
1978	600 - 850
1979	890 - 1,400
1980	790 - 905
1981	900 - 1,000
1982	950
1983	1,200
1984	1,300
1985	1,700
1986	1,500

ความช่วยเหลือทางทหารที่เวียดนามได้รับจากสหภาพโซเวียตจำนวนมหาศาล นับจาก ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เป็นส่วนที่สำคัญยิ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติการของเวียดนามในการปิดครองกัมพูชา ตลอดจนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถแก่เวียดนามในการต้านแรงบีบคั้นจากภายนอก ขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้สหภาพโซเวียตเข้ามาในภูมิภาคนี้ ฝ่ายไทยได้ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ดังที่ พล.อ. สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการสูงสุดกล่าวว่า

เวียดนามเป็นปัจจัยที่ทำให้(สหภาพโซเวียต) ไปสู่เป้าหมายของตนได้อีกขั้นหนึ่ง เป้าหมายนั้นคือการครอบครองเส้นทางเดินเรือในภูมิภาค เวียดนามทำให้สหภาพโซเวียตมีขีดความสามารถมากกว่าเดิมในการที่จะสร้างความกดดันทางการเมืองและจิตวิทยาต่อรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กองทัพเวียดนามเป็นภัยทางทหารและการเมืองอันเด่นชัดก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนด้านการส่งกำลังบำรุงจากสหภาพโซเวียต³¹

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามเวียดนาม ได้ก่อให้เกิดสุญญากาศแห่งอำนาจขึ้นในภูมิภาค และเมื่อปัญหากัมพูชาอุบัติขึ้นคุลย์แห่งอำนาจในภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนเวียดนามขณะที่จีนทำการต่อต้านอย่างเต็มที่ อีกนัยหนึ่ง จีนและสหภาพ

---

³¹Gen. Saiyud Kerdpol, "The capacity of the Soviet Union to influence and manipulate Southeast Asia," Keynote Address presented to the Asian Legal Enquiry Committee Conference, Bangkok, 22 April 1985.

โซเวียตได้เข้ามาแข่งขันกันโดยตรงในภูมิภาค ซึ่งพล.อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้มองถึงการที่มหาอำนาจภายนอกเข้ามาทำการแข่งขันกันในภูมิภาคนี้ว่า "...ปัญหาแกมพูชาเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เป็นปัญหาซึ่งตั้งเด่นของมหาอำนาจซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างกว้างขวาง..."³²

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา จึงนอกจากจะต้องศึกษาเวียดนามซึ่งเป็นประเทศผู้ก่อให้เกิดปัญหาแกมพูชาโดยตรงแล้ว จำต้องศึกษาบทบาทของสหภาพโซเวียตและจีนด้วย เนื่องจากฝ่ายแรกเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองแกมพูชา อีกทั้งผู้นำไทยก็มีความเชื่อว่าสงครามในแกมพูชา เป็นสงครามที่เกิดจากการที่สหภาพโซเวียตสนับสนุนเวียดนาม ขณะที่ฝ่ายหลังเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านเพื่อทำการต่อต้านการยึดครองแกมพูชาของเวียดนาม และมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับไทยและอาเซียนเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแกมพูชาทางการเมือง

สหภาพโซเวียต

การที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนเวียดนามทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารโดยแลกเปลี่ยนกับการใช้ฐานทัพเวียดนามที่อ่าวแคมรานห์และดานัง เป็นปัจจัยสนับสนุนให้แสนยานุภาพของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 อย่างเห็นได้ชัดเจน สหภาพโซเวียตสามารถแสดงแสนยานุภาพจากฐานทัพเรือและ

---

³²พล.อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา สุนทรพจน์ในโอกาสเปิดการสัมมนาเรื่อง "บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ" เสนอที่กระทรวงการต่างประเทศ , 11 กุมภาพันธ์ 2526.

ฐานทัพอากาศที่กัมรานท์และคานังของเวียดนาม เรือดำน้ำและเรือรบของสหภาพโซเวียตได้มา
 แวะจอดที่เมืองท่าและฐานทัพดังกล่าว เครื่องบินสอดแนม TU-95 หลายเครื่อง ได้บินจาก
 ฐานทัพโซเวียตทั่วลาติวอดตอกมาประจำที่คานังและปฏิบัติการในภูมิภาคนี้ นอกจากนั้น
 เครื่องบินทิ้งระเบิดของสหภาพโซเวียตยังมาแวะจอดเติมน้ำมันที่ฐานทัพดังกล่าวด้วย ฐานทัพ
 ของเวียดนามได้กลายเป็นฐานของกองกำลังภาคพื้นแปซิฟิกของสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นการ
 กุ๊กความความมั่นคงของประเทศไทย กลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย
 ตะวันออกไกลรวมทั้งญี่ปุ่นด้วย ดังที่พล.อ.อ.สิทธิ ได้ชี้ว่า

ภาคีอาเซียนมีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากกับการสมรู้ร่วมคิดกันระหว่าง
 สหภาพโซเวียตกับเวียดนาม รวมทั้งผลที่ตามมาซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง
 ของอาเซียน การที่กองเรือภาคพื้นแปซิฟิกของสหภาพโซเวียตเข้ามาอยู่บริเวณน่านน้ำ
 เอเชียอาคเนย์ โดยการอำนวยความสะดวกของเวียดนาม นั้น ย่อมเป็นไปได้ที่
 สหภาพโซเวียตจะทำการขู่คุกคามและใช้กำลังต่อประเทศในภูมิภาคนี้ พฤติกรรมการ
 ขอบใช้กำลังของสหภาพโซเวียตได้แสดงให้เห็นจากการรุกรานอัฟกานิสถาน และ
 การทำลายเครื่องบินของสายการบินเกาหลีที่มีผู้โดยสารชาวไทยอยู่ด้วยมาแล้ว³³

ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 ซึ่งพลเอกเปรม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น
 เป็นช่วงที่สหภาพโซเวียตได้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยผ่านรัฐอินโดจีน
 เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพโซเวียตได้เสื่อมทราม

³³Siddhi Savetsila, "Thiland's perception of regional order
 in Southeast Asia," Speech given at COSMO Club, Washington D.C.,
 7 October 1983.

ลงอย่างมาก โดยนอกจากสหภาพโซเวียตจะถูกคามความมั่นคงของไทยด้วยการให้การสนับสนุน เวียดนามในการรุกรานกัมพูชาดังกล่าวมาแล้ว ยังมีพฤติกรรมซึ่งเป็นการคุกคามต่อไทยโดยตรงหลายครั้ง เช่น ในวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1980 ซึ่งเป็นช่วงที่ พลเอกเปรม เดินทางกลับจากการเยือนจีนได้ไม่นาน กองเรือรบโซเวียตจำนวน 4 ลำ กอปรด้วยเรือบรรทุกเครื่องบิน Minsk หมายเลข 042 เรือลาดตระเวน Epetropavlofsk หมายเลข 558 เรือฟรีเกต Letuchky หมายเลข 646 และเรือห้ำหาว Ddeflexor ได้แล่นเข้ามาในเขตน่านน้ำไทยในบริเวณที่ห่างจากระยองและสัตหีบไม่ถึง 100 ไมล์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งตามรายงานของกรมประมง กองเรือรบดังกล่าวได้มุ่งหน้าเดินทางไปทางเกาะกระในภาคใต้ของไทย และขณะที่เดินทางไปนั้นมีเครื่องบินบินขึ้นลงตลอดเวลา ทั้งนี้สหภาพโซเวียตมิได้แจ้งจุดประสงค์ที่กองเรือรบของตน ปรากฏขึ้นใกล้ น่านน้ำไทยแต่อย่างใด³⁴ รัฐบาลไทยได้มีปฏิกิริยาต่อเรื่องนี้โดยพล.อ.อ.สิทธิ ได้มีบัญชาให้อธิบดีกรมการเมืองเชิญเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทยมาพบ เพื่อสอบถามถึงวัตถุประสงค์ของกองเรือดังกล่าว และแจ้งให้สหภาพโซเวียตทราบถึงความวิตกกังวลของรัฐบาลและประชาชนชาวไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ และว่าในอนาคตต่อไปหากกองเรือโซเวียตจะแล่นเข้ามาใกล้น่านน้ำไทยอีก ขอให้แจ้งแก่รัฐบาลไทยทราบอย่างเป็นทางการล่วงหน้าด้วย³⁵ นอกจากนี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่สื่อมวลชนในกรุงเทพฯ อย่างกว้างขวางแล้ว เหตุการณ์นี้ได้ก่อให้เกิดความวิตกแก่ผู้นำไทยโดยทั่วไปด้วย นายอนันต์ บูรณวนิช เลขานุการคณะกรรมการต่างประเทศของสภาผู้แทนราษฎรได้แถลงแก่ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ถ้ามา

³⁴ชาญ อังสุโชติ, "การมาเยือนของกองเรือโซเวียต," สราธรรมย์

16 (10 กุมภาพันธ์ 2524) : 353 - 355.

³⁵ไทยรัฐ (4 พฤศจิกายน 2523) : 16.

อย่างนี้จริงมันก็ไม่ปลอดภัยนักกับความมั่นคงของประเทศในความเห็นของผม ผมในฐานะเป็น
กรรมาธิการต่างประเทศก็จะเรียกประชุมคณะกรรมการภายใน 3 วัน"³⁶

นอกจากนี้ยังมีการแทรกแซงของสหภาพโซเวียตโดยการจารกรรม เช่น กรณี
การจับกุมนายวิกเตอร์ บาร์เซม ซึ่งแฝงเข้ามาทำจารกรรม โดยการใช้ตำแหน่งหน้าที่การทูต
เมื่อ ค.ศ. 1983 ซึ่งกรณีเหล่านี้ล้วนเป็นการตอกย้ำความเชื่อ และการมองของผู้นำไทย
เกี่ยวกับการคุกคามของสหภาพโซเวียตทั้งสิ้น³⁷ ทั้งนี้ จากการศึกษาความคิดของชนชั้นนำ
ไทยกลุ่มต่างๆ เกี่ยวกับภัยคุกคามที่มีต่อความมั่นคงแห่งชาติของไทยโดย ศ. ดร.กระมล
ทองธรรมชาติ และคณะ พบว่า ชนชั้นนำไทยมองสหภาพโซเวียตว่าเป็นแหล่งภัยคุกคาม
สูงสุดในระดับเดียวกับเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตเป็นภัยในรูปแบบการสนับสนุนให้อีก
ประเทศหนึ่งทำการรุกราน³⁸ จากการสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายของไทยจำนวนหนึ่งในปี
ค.ศ. 1984 โดย ผศ.ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร พบว่า ผู้นำไทยมีความเชื่อว่าเวียดนาม
เป็นเพียงตัวแทนของสหภาพโซเวียต ดังนั้น แม้ว่าสามารถเจรจากับเวียดนามได้สำเร็จก็
อาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้³⁹ ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องเป็นอย่างดีกับทัศนะของ
นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติที่ว่า

---

³⁶ เรื่องเดิม, หน้า 5.

³⁷ จุลชีพ ชินวรรณ, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อมหาอำนาจ," เอกสาร
ในการประชุมทางวิชาการเรื่อง นโยบายต่างประเทศของไทย : ความสำเร็จหรือความ
ล้มเหลว เสนอที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง (24 มกราคม 2527). (อัดสำเนา)

³⁸ โปรตดู กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, "ทัศนะชนชั้นนำไทยของไทยต่อ
ความมั่นคงแห่งชาติ: ความหมายสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2526. (อัดสำเนา).

³⁹ มร. สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู่โฉมหน้าใหม่? อาเซียน-เวียดนาม กับปัญหาภูมิพิน
(กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528), หน้า 17.

สงครามในกัมพูชาเป็นสงครามที่เกิดขึ้นจากการที่โซเวียตถือทางสนับสนุนเวียดนาม ด้วยการจัดส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้เพื่อใช้ในการยึดครองประเทศกัมพูชา จนทำให้ประเทศของเราต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ..... เราเคยเรียกร้องให้สหภาพโซเวียต ยุติการสนับสนุนเวียดนามและเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตร่วมมืออย่างจริงจังกับประเทศไทยและอาเซียน.....แต่คำเรียกร้องของเราก็ไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี นอกจากการโฆษณาชวนเชื่อที่รังแต่จะก่อให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจและความไม่ไว้วางใจต่อโซเวียตในจนทุกวันนี้⁴⁰

อย่างไรก็ตาม แม้ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต ดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น แต่ก็มี ความพยายามจากทั้งสองฝ่ายในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะด้านการค้า ได้มีการติดต่อซื้อขายระหว่างภาคเอกชนของไทยกับรัฐบาลสหภาพโซเวียต โดยปรากฏว่ามีนักธุรกิจไทยเดินทางไปยังสหภาพโซเวียตหลายคณะ เพื่อหาช่องทางในการค้าระหว่างกัน อาทิเช่น คณะของนายชาติรี โสภณพานิช ซึ่งเดินทางไปสหภาพโซเวียตเมื่อเดือนกันยายน 1984 นอกจากนั้นผู้แทนระดับสูงจากภาครัฐบาลของไทยก็ได้เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในระยะเดียวกัน เช่น คณะของนายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น สหภาพโซเวียตได้ทำข้อตกลงซื้อสินค้าจากไทยในช่วงปี ค.ศ. 1984-1986 จำนวนหลายฉบับ กระนั้นก็ตามปัญหากัมพูชาก็ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตอยู่ตลอดมาในเวลาที่ทำการศึกษา แม้จะมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน เช่น นายเอ็ดคัวร์ด เซวาร์คินด์เซ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหภาพโซเวียตแวะเยือนประเทศไทยระหว่างการเยือนประเทศในเอเชีย เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1987 แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่าโซเวียตจะขจัดความขัดแย้งในกัมพูชาออก

⁴⁰ สยามรัฐ, 24 ตุลาคม 2524, หน้า 4.

ไปได้ โดยนายเชวาร์คนัดเซ ได้ตอบคำถามของผู้สื่อข่าว ณ กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม ปีเดียวกันนั้นว่า เขามีได้นำข้อตกลงใหม่ ๆ เกี่ยวกับการแก้ปัญหาแกมพูชา มาหารือแต่อย่างใด เพียงแต่ได้มีการพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในปัญหานี้กับ พล.อ.อ.สิทธิเท่านั้น⁴¹ ขณะที่พล.อ.อ.สิทธิ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเยือนสหภาพโซเวียต ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1987 ที่จะยกประเด็นปัญหาแกมพูชาขึ้นเจรจากับผู้นำโซเวียต แม้จะยอมรับว่าสหภาพโซเวียตคงไม่ยุติการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนาม และไม่ได้คาดหวังว่า สหภาพโซเวียตจะช่วยแก้ไขปัญหากัมพูชา เนื่องจากจะเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้⁴²

จวบจนกระทั่งปีสุดท้ายของรัฐบาล พล.อ.เปรม ที่สหภาพโซเวียตได้มีการ เปลี่ยนท่าทีต่อประเด็นปัญหากัมพูชาไปจากเดิมมากขึ้น โดยเมื่อ พล.อ.เปรม เดินทางไป เยือนสหภาพโซเวียตในระหว่างวันที่ 16-22 พฤษภาคม ค.ศ.1988 ผู้นำโซเวียตรับปากกับ พล.อ.เปรม ที่จะนำปัญหากัมพูชาไปพูดคุยกับเวียดนาม และเห็นพ้องกับไทยว่าปัญหากัมพูชา จะต้องได้รับการแก้ไขโดยวิถีทางการเมือง⁴³ ซึ่งพล.อ.อ.สิทธิ ได้มองว่า "เป็นการแสดง การเปลี่ยนจากจุดยืนเดิมของสหภาพโซเวียต" อันนับเป็นพัฒนาการในเชิงบวกใน ความพยายามแก้ปัญหาแกมพูชา ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นการเยือนสหภาพโซเวียตแล้ว

⁴¹ ปรณพรัตน์ สุขสวัสดิ์, "อุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต ในยุคหลังสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 59.

⁴² ปรอดุ Kavi Chonkittavorn, "Siddhi's Moscow visit : High-stakes game, but little to win," The Nation (May 7, 1987) : 5.

⁴³ ปรอดุ สยามจดหมายเหตุ, 13 (10-16 มิถุนายน 2531): 650.

พล.อ.เปรม และคณะได้ไปเยือนฮังการี โดยในขณะที่คณะของพล.อ.เปรม อยู่ที่กรุงบูดาเปสต์ ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ.1988 นั้น นายกาโรลี โกรสซ์ นายกรัฐมนตรีฮังการีได้แจ้งให้พล.อ.เปรม ทราบว่า เวียดนามได้ประกาศจะถอนทหารจำนวน 50,000 คน ออกจากกัมพูชา โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง การต่างประเทศ ในขณะนั้น ได้ชี้แจงแก่สื่อมวลชนไทยถึงการถอนทหารเวียดนามในครั้งนี่ว่า เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไทยได้พยายามให้สหภาพโซเวียต ให้ความร่วมมือในการช่วยจูงใจ ให้เวียดนามหันมาช่วยกันแก้ไขปัญหากัมพูชา ซึ่งมีมานานถึง 9 ปี ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าเป็น ความสำเร็จอีกด้านหนึ่งของการดำเนินการทางการทูตของรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ พล.อ.เปรม ได้พบปะหารือกับนายกอร์บาชอฟ⁴⁴

จากการศึกษาอาจสรุปได้ว่า ทศนะของผู้นำไทยต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่ สหภาพโซเวียตเข้ามามีบทบาทในปัญหากัมพูชานั้น นับว่ามีความสอดคล้องกันมาก ทั้งนี้ แม้สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตจะได้ปรับความสัมพันธ์กัน แต่ในประเด็นปัญหากัมพูชา นี้ สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามตลอดมา จนถึงช่วงปีสุดท้ายที่ประเทศมหาอำนาจ ทุกฝ่ายโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตเริ่มยอมรับว่า ปัญหากัมพูชาสามารถแก้ไขได้โดยวิถีทาง ทางการเมือง มิใช่เป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ (irreversible)

ซึ่งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้นนี้ พล.อ.อ.สิทธิ ได้กล่าวว่า

⁴⁴โปรดดู สยามจดหมายเหตุ, 13 (17-23 มิถุนายน 2531): 679.

มหาอำนาจเริ่มตระหนักว่า สันติภาพของโลกนั้นมิใช่มีเพียงเรื่องการลดอาวุธ แต่รวมถึงประเด็นต่าง ๆ ในภูมิภาคด้วย... มีความเห็นพ้องกันระหว่างมหาอำนาจว่าจะต้องมีหนทางที่จะแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยวิถีทางการเมือง... ดูเหมือนว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจะมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ภัยแฉสำคัญในการแก้ไขปัญหากัมพูชาคือการถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชา...⁴⁵

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนของสหภาพโซเวียตเกิดขึ้นในเวลาที่เป็นช่วงการสิ้นสุดของรัฐบาล พล.อ. เปรม แต่หากพิจารณาให้ดีแล้ว ก็เห็นว่าท่าทีที่เปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตนี้ ได้เข้าไปมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเวียดนามด้วย ดังที่เห็นว่า เพียง 3 วัน หลังจากที่พล.อ. เปรม สิ้นสุดการเยือนสหภาพโซเวียต เวียดนามได้ประกาศถอนทหาร 50,000 คน ออกจากกัมพูชา ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

สาธารณรัฐประชาชนจีน

การที่เวียดนามส่งกำลังทหารบุกเข้าโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยที่จีนให้การสนับสนุนอยู่ แล้วทำการยึดครองกัมพูชาพร้อมกับการตั้งระบอบเฮง สัมริน ให้ทำการปกครองประเทศภายใต้การควบคุมของเวียดนามนั้น จีนมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความทะเยอทะยานของเวียดนามที่จะขยายอิทธิพลในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่จีนในฐานะประเทศมหาอำนาจมีผลประโยชน์อยู่โดยตรง รวมทั้งเวียดนามยังเป็น

---

⁴⁵Siddhi Savetsila, "Current trends : Implications and repercussions on Thailand foreign policy" in Collection of speeches 1988 (Bangkok : Erawan Printing, 1989), p. 8.

เครื่องมือรับใช้สหภาพโซเวียตในการล้อมกรอบจีน การกระทำของเวียดนามเป็นการกระทำที่ขัดต่อผลประโยชน์ของจีนซึ่งจีนไม่อาจยอมรับได้ จีนได้เข้ามาบีบบทบาทโดยตรงในปัญหาแกมพูชา ด้วยการส่งทหารบุกโจมตีเพื่อเป็นการ "สั่งสอน" เวียดนามในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 แล้วต่อมาจีนได้ให้การสนับสนุนอย่างสำคัญแก่กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านในการต่อสู้กับเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน จีนเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในประเด็นปัญหาแกมพูชาในฐานะที่เป็นประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาบีบบทบาทอย่างชัดเจนในการต่อต้านเวียดนามและสหภาพโซเวียตในประเด็นปัญหาดังกล่าว

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้ทวีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองแกมพูชาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1978 และจีนได้ทำ "สงครามสั่งสอน" เวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 สำหรับประเทศซึ่งมีผลประโยชน์สอดคล้องกับจีนในเรื่องการให้เวียดนามถอนทหารออกจากแกมพูชาแล้ว ปฏิบัติการ "ลงโทษ" เวียดนามโดยจีนเป็นเครื่องชี้ว่าจีนจะกดดันเวียดนามได้ และอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไทยให้ความร่วมมือกับจีนอย่างใกล้ชิดในเวลาต่อมา⁴⁶

จีนกับอาเซียนมีผลประโยชน์สอดคล้องกันที่ต้องการให้แกมพูชามีเอกราช และให้เวียดนามถอนทหารออกไป วิธีการที่จะทำให้เวียดนามถอนทหารออกไปนั้น จีนเน้นหนักทางการทหาร แต่อาเซียนเน้นหนักทางการทูต⁴⁷ โดยในส่วนของประเทศไทยนั้น ผู้นำไทยตระหนักดีถึงข้อจำกัดของสหรัฐอเมริกาในการให้ความช่วยเหลือไทยในกรณีที่ถูกคุกคามจากเวียดนาม และไทยไม่ต้องการให้เวียดนามทุ่มเทกำลังทหารทั้งหมดซึ่งมีมากกว่าของไทย

---

⁴⁶ ชีระ นุชเปี่ยม "ไทยกับปัญหาแกมพูชา ทางออกอยู่ที่ไหน?", "เอเชียปริทัศน์" 4 (มกราคม-มีนาคม 2526) : 3.

⁴⁷ เจียน ชีระวิทย์, "การเมืองเกี่ยวกับประเทศแกมพูชา," : 27.

และอาเซียนรวมกันมาที่กัมพูชาจุดเดียว ขณะที่จีนซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามสามารถตอบโต้หรือกดดันเวียดนามตามพรมแดนในกรณีที่เวียดนามคุกคามไทยได้รวมทั้งจีนยังเป็นผู้สนับสนุนที่สำคัญทางอาวุธต่อกลุ่มเขมรต่อต้านในการต่อต้านเวียดนามและฝ่ายเฮง สัมรินด้วย⁴⁸ ขณะเดียวกันจีนก็เห็นความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของไทยในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของเวียดนามและของสหภาพโซเวียตที่ได้เข้ามาใช้ฐานทัพที่อ่าวคัมรานห์ของเวียดนาม อีกทั้งจีนยังหวังประโยชน์จากไทยและประเทศอาเซียนในการกดดันเวียดนามทางการทูตและการหนุนช่วยกลุ่มเขมรที่ต่อต้านเวียดนาม⁴⁹

ด้วยผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันข้างต้น ทำให้ไทยและจีนได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อทำการกดดันเวียดนามโดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านการทหาร นับตั้งแต่ ค.ศ.1981 นอกจากจะมีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำประเทศแล้ว ผู้นำทางทหารของไทยได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างต่อเนื่อง โดย พล.อ.เสริม ฒ นคร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เดินทางไปเยือนจีนในเดือนพฤษภาคม และในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั้น พล.ร.อ.ประพัฒน์ จันทวีรช ผู้บัญชาการทหารเรือ และ พล.อ.อ.ประพันธ์ ชูปะเตมีย์ ผู้บัญชาการทหารอากาศก็ได้ไปเยือนจีน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก ได้เดินทางไปเยือนจีนในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1987 ด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกัน ผู้นำทางทหารคนสำคัญ ๆ ของจีนได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างไม่ขาดสาย นายจาง ตี ผา ผู้บัญชาการทหารอากาศได้มาเยือนไทยในเดือนมีนาคม ค.ศ.

⁴⁸ จุลชีพ ชินวรรโณ, สัมพันธไมตรีไทย-จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ 2518-2528 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 38.

⁴⁹ จุลชีพ ชินวรรโณ, "ความร่วมมือทางทหาร : มิติใหม่ในความสัมพันธ์ไทย-จีน," เอเชียปริทัศน์ 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530) : 11.

1981 นายเป่เพย ผู้บัญชาการทหารเรือมาเยือนไทยในเดือนมีนาคม ค.ศ.1982 ต่อมา
 ในค.ศ.1983 นายหยาง เตอ จื่อ เสนาธิการทหารของกองทัพจีน ได้มาเยือนไทยและ
 ไปสังเกตการณ์สถานการณ์ที่ชายแดนไทย-กัมพูชาด้วย และในเดือนมกราคม ค.ศ.1987
 ได้มาเยือนไทยอีกเป็นครั้งที่ 2

ความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับจีนได้ดำเนินไป 2 ทางคือ ทาง
 ยุทธศาสตร์และทางยุทธโศปกรณ์

ทางด้านยุทธศาสตร์ : ความร่วมมือทางการทหารระหว่างไทยกับจีนนั้นเกี่ยวกับ
 ปัญหาความมั่นคงของไทย อันเนื่องมาจากทหารเวียดนามที่ทำการปราบปรามเขมรกลุ่ม
 ต่าง ๆ ที่ทำการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม ได้ทำการคุกคามบริเวณแนว
 พรมแดนไทย-กัมพูชา เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าไทยได้ยอมให้จีนขนอาวุธไปยังกลุ่ม
 เขมรแดงที่ทำการต่อต้านเวียดนาม และได้ขอให้จีนจัดสรรอาวุธและความช่วยเหลือให้แก่
 เขมรฝ่ายต่อต้านกลุ่มซอนซานและกลุ่มเจ้าสีหนุด้วย เพื่อเพิ่มพลังต่อต้านในกัมพูชาให้เข้มแข็ง
 ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ไทยได้เรียกร้องให้จีนยุติการให้ความสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
 ประเทศไทย (พคท.) เป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้จีนใช้เส้นทางลำเลียงอาวุธผ่าน
 ดั้งที่ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และเป็นผู้มีบทบาทสูงในการ
 ปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ได้ชี้ว่า

ความขัดแย้งในกัมพูชาได้ทำให้ปักกิ่งต้องพึ่งพาไทยในการที่จะดำเนิน
 ตามเป้าหมายในภูมิภาคนี้ สภาพดงกล่าวทำให้จีนจำเป็นต้องมีเส้นทางส่งอาวุธ
 และส่งกำลังบำรุงให้กองกำลัง เขมรที่เป็นฝ่ายจีนตามแนวพรมแดนเพื่อต่อต้าน
 การยึดครองของเวียดนาม ฝ่ายไทยจึงอยู่ในฐานะที่สามารถเรียกร้องกับปักกิ่ง

ให้ยุติการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์... 50

ในทางปฏิบัติจีนได้ลดการให้ความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์ไทย และยุติการกระจายเสียงของสถานีวิทยุเสียงประชาชนไทยซึ่งเป็นกระบอกเสียงโจมตีรัฐบาลไทยของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1979 การดำเนินการของฝ่ายจีนทำให้ฝ่ายไทย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงพอใจและมองว่าจีนมีความจริงจัง

เมื่อ พล.อ. เปรมไปเยือนจีนในเดือนตุลาคม ค.ศ.1980 ผู้นำจีนได้กล่าวยืนยันว่าจีนจะสนับสนุนและช่วยเหลือไทยหากถูก (เวียดนาม) รุกราน⁵¹ ซึ่งเป็นการยืนยันเหมือนกับที่นาย จ้าว จื่อ หยาง นายกรัฐมนตรีจีนย้ำถึงการให้การสนับสนุนแก่ไทยในกรณีที่ถูกเวียดนามโจมตีในคราวที่มาเยือนไทยก่อนหน้านั้น และเมื่อครั้งนายหยาง เจ๋อตง เสนาธิการทหารเดินทางมาเยือนไทยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 เขาได้กล่าวเตือนเวียดนามว่า "ถ้าเวียดนามกล้าที่จะรุกรานประเทศไทยกองทัพจีนจะไม่อยู่เฉย เราจะให้การสนับสนุนแก่ประชาชนชาวไทยในการป้องกันประเทศ"⁵² คำกล่าวในลักษณะ

---

⁵⁰Saiyud Kerdphol, The struggle for Thailand : Counter insurgency 1965-1985, (Bangkok : S. Research Center Co., 1987), pp. 166-167, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน.

⁵¹R. K. Jain, China and Thailand 1949-1983, (India : Radiant Publishers, 1984), pp. 288-289.

⁵²Leszek Buszynski, "Thailand, the Soviet Union and the Kampuchea imbroglio," The World Today (February 1982) : 69, อ้างถึงในธีระ นุชเปี่ยม, "ไทยกับปัญหาแกมพูชา : ทางออกอยู่ที่ไหน," หน้า 39.

ในลักษณะนี้ ได้รับการยืนยันเสมอมาทุกครั้งที่มีการพบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ ไทยและจีน การยืนยันของจีนดังกล่าวเป็นเสมือนการป้องปรามเวียดนามไม่ให้คุกคามไทย ทั้งนี้ จีนมักจะมีการเคลื่อนไหวทางทหารหรือระดมยิงตามบริเวณพรมแดนจีน-เวียดนาม เมื่อกำลังทหารของเวียดนามทำการกวาดล้างกองกำลังเขมรแดง หรือเข้ามาประชิด พรมแดนไทยซึ่งเป็นไปตามคำมั่นที่จีนให้ไว้คือ เมื่อมีการปะทะบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จีนจะสร้างความกดดันทางด้านจีนเพื่อดึงกำลังเวียดนามทางด้านนั้นมาตรงไว้ทางด้านเหนือ⁵³

ความร่วมมือด้านยุทธโศปกรณ์ : อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือการให้ความ ช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์แบบให้เปล่า และการขายอาวุธในราคา"มิตรภาพ"⁵⁴ โดย เชื่อว่าการให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์แบบให้เปล่าคงเริ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ 1980 พร้อม ๆ กับความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ แต่ในระยะแรกมีขอบเขตค่อนข้างจำกัด และมีจำนวนไม่มากนัก อาวุธที่ให้ส่วนใหญ่เป็นอาวุธเบา เช่น ปืนอาก้า หรือเอเค 47 ปืนอาร์พีจีและกระสุน ซึ่งไทยนำไปใช้เป็นอาวุธประจำตัวของทหารพรานบางหน่วย ต่อมา หลังการเยือนของเสนาธิการทหารนาถายหยาง เต๋อ จื่อ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 ฝ่ายทหารของไทยได้เจรจาขอให้จีนช่วยเหลือส่งปืนใหญ่แบบ 130 มม. มาให้ไทยซึ่งเป็น แบบเดียวกับที่กองกำลังเวียดนามใช้อยู่ตามบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา ปืนใหญ่แบบนี้มีรัศมี การยิงไกล 24-30 กิโลเมตร ซึ่งไม่มีปืนใหญ่ของไทยชนิดใดที่ประจำการอยู่สามารถ

---

⁵³Tawanchai Xoomsai, "China's role in Thai - Vietnamese tensions," working paper No.47, the University of Toronto - York University, Joint Center on Modern East Asia, Southeast Asia, ASEAN, January 1987.(typewritten)

⁵⁴จุลชีพ ชินวรรณ, "ความร่วมมือทางทหาร : มิติใหม่ในความสัมพันธ์ไทย-จีน," หน้า 16-17.

บึงได้ในระยะนั้นทำให้ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ จีนได้ตอบสนองโดยส่งมอบปืนใหญ่แบบ 130 มม. จำนวนหนึ่งพร้อมกระสุนหลายหมื่นนัดให้ไทยโดยเป็นการให้เปล่า ใน ค.ศ. 1985 ซึ่งกองทัพไทยได้นำปืนใหญ่เหล่านี้ไปติดตั้งกับระบบเรดาร์ค้นหาเป้าจากสหรัฐอเมริกา แล้วนำไปประจำการที่ชายแดนกัมพูชา สำหรับการขายอาวุธในราคามิตรภาพนั้น ไทยได้สั่งซื้อปืนใหญ่ ปืนต่อสู้อากาศยาน รถถัง ยานลำเลียงพลหุ้มเกราะ เรือดำน้ำขับเคลื่อนด้วยเชื้อเพลิงธรรมดา เครื่องบินขับไล่ เป็นต้น⁵⁵

ในการร่วมมือและสนับสนุนไทยในประเด็นปัญหาที่กัมพูชา⁵⁶ นอกจากจีนจะช่วยป้องปรามเวียดนามไม่ให้รุกรานไทยและกดดันเวียดนามบริเวณพรมแดนตอนเหนือดังที่กล่าวในข้างต้น ตลอดจนการให้ความสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายด้านอาวุธ และให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อต่อต้านเวียดนามแล้ว จีนได้ช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์และประณามเวียดนามที่รุกรานและเข่นฆ่าชาวกัมพูชา และชี้แจงต่อประเทศพันธมิตรของจีนและประเทศที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะประเทศในโลกว่า 3 ให้ได้ทราบสถานการณ์ที่แท้จริง เพื่อจะได้ร่วมกันคัดค้านและระงับการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามและระบอบเฮง สัมริน โดยให้มาสนับสนุนจุดยืนของไทยและอาเซียนซึ่งก็สอดคล้องกับจีน ทั้งนี้ฝ่ายไทยเองก็ยอมรับว่าจีนมีบทบาทช่วยเหลือในเรื่องการหาเสียงสนับสนุนดังกล่าวอย่างได้ผล โดยเฉพาะกับประเทศในกลุ่มแอฟริกา

นอกจากนี้ เมื่อฝ่ายไทยได้แสดงความกังวลต่อความสัมพันธ์ที่ตึงเครียด ๆ ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต ซึ่งจะทำให้เงื่อนไข 3 ประการในการปรับความสัมพันธ์กับ

⁵⁵ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 16-17.

สหภาพโซเวียตหมดความสำคัญไป* จีนยืนยันว่าความสัมพันธ์ขั้นปกติระหว่างจีนกับโซเวียต จะไม่เกิดขึ้นหากเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อยังไม่มีการแก้ไข และว่าการปรับความสัมพันธ์ระหว่าง จีนกับสหภาพโซเวียตจะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปและรับจะยกปัญหาแกมพูชาขึ้นเป็นประเด็น ในการเจรจาต่อรองกับสหภาพโซเวียตและกดดันให้สหภาพโซเวียตยุติการให้ความสนับสนุน เวียดนาม**

*เงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ ข้อเรียกร้องของจีนให้โซเวียตยุติการแทรกแซง ทางทหารในอัฟกานิสถาน ถอนทหารที่มีอยู่จำนวนมากออกจากบริเวณแนวพรมแดนจีน-โซเวียต และยุติการสนับสนุนทหารเวียดนามในการยึดครองแกมพูชา

**ตะวันชาย ชุมสาย ได้เขียนในเอกสารลำดับที่ 47 เรื่อง China's Role in Thai-Vietnamese Tension ว่าการที่เวียดนามงดการรุกในฤดูแล้งในปี 1985-86 นั้น น่าจะเป็นผลมาจากการที่สหภาพโซเวียตต้องการหลีกเลี่ยงการทำให้จีนเสียน้ำหาก เวียดนามโจมตีบริเวณชายแดนไทย ในขณะที่การปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและโซเวียตกำลัง ดำเนินอยู่ และการที่โซเวียตให้เงินช่วยเหลือเวียดนามเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวเป็น 5 พันล้านดอลลาร์ สำหรับช่วงปี 1986-1990 นั้น ก็น่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้เวียดนามยอมตามที่ดิน ประสงค์ กล่าวคือ ยุติปฏิบัติการทางทหารบริเวณชายแดนไทย-แกมพูชา หรือ ถอนทหารออกจาก บริเวณชายแดนดังกล่าว

การมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ดังกล่าวข้างต้น ทำให้จีนเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาแกมพูชา โดยในช่วงระหว่าง ค.ศ.1980-1988 นี้ จีนได้ยืนยันท่าทีของตนในการแก้ไขปัญหากัมพูชามาโดยตลอดว่า เวียดนามต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา และจีนได้ให้การสนับสนุนเขมรแดงและเขมรฝ่ายต่อต้านกลุ่มอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง ท่าทีและนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหากัมพูชาของจีน เกือบหันต่อท่าทีและนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชาเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่น่าแปลกใจแต่ประการใด ที่ในช่วงเวลาเพียงข้ามทศวรรษ จีนซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของไทย และเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จะกลับได้รับการยอมรับจากผู้นำไทยว่า "เป็นปัจจัยในการรักษาเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมิตรทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ..."⁵⁶ และ "ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและใกล้ชิดกับจีนเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย..."⁵⁷ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทหารที่เพิ่มพูนมากขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนสภาพของจีนจาก "ศัตรูหลัก" มาเป็น "พันธมิตรที่แนบแน่น" ก็เพราะการที่ทั้งสองชาติมีศัตรูร่วมกันนั่นเอง⁵⁸

---

⁵⁶Siddhi Savetsila, "Omnidirectional foreign policy : Preparing Thailand for the 1990's," in Collection of speeches 1985, p. 95 .

⁵⁷Siddhi Savetsila, "Southeast Asia : Thailand's Perspective," Collection of speeches 1985, p. 72.

⁵⁸โปรดดูสุรชาติ บำรุงสุข, "ไทยกับปัญหากัมพูชา : ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคงและต่างประเทศของไทย," เอเชียปริทัศน์ 8 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2530) : 28.

เวียดนาม

เวียดนามเป็นตัวแสดงที่สำคัญมากที่สุดในฐานะผู้ก่อให้เกิดปัญหาแกมพูชา ทั้งนี้ ไทยและเวียดนามต่างแข่งขันกันในการมีอำนาจเหนือลาวและแกมพูชามาโดยตลอด หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่าไทยและเวียดนามมาทำสงครามกันถึงสองครั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 รวมระยะเวลาการสู้รบ 14 ปี ผลของการสู้รบไม่มีฝ่ายใดเสียเปรียบ โดยทั้งสองประเทศยังคงมีอิทธิพลต่อแกมพูชาในส่วนที่ใกล้เขตแดนแห่งรัฐของตน การแก่งแย่งอำนาจได้หยุดชะงักลงเมื่ออำนาจจักรวรรดินิยมยุโรป คืออังกฤษและฝรั่งเศสได้ขยายตัวเข้ามายึดดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ต่อมาเมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แพร่ขยายเข้ามาในภูมิภาคอินโดจีน สหรัฐอเมริกาเข้ามาแทนที่ฝรั่งเศสต่อต้านลัทธิดังกล่าวแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในปี ค.ศ. 1975 เวียดนามเหนือและใต้ได้รวมกันภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์พร้อมกับที่ลาวและแกมพูชาได้เปลี่ยนแปลงระบอบปกครองเป็นแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เช่นกัน สหรัฐอเมริกาได้ถอนตัวออกจากภูมิภาคอินโดจีนไปอย่างสิ้นเชิง รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช จึงต้องปรับนโยบายของไทยใหม่ โดยได้กำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในอันที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศ โดยไม่จำกัดลัทธิอุดมการณ์ ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนนโยบายที่เด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากแต่เดิมนั้น ประเทศไทยได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด ในการช่วยเหลือรัฐบาลเวียดนามใต้ต่อต้านความพยายามในการรวมประเทศเวียดนามภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์

การปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนักใน ตอนต้น เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างตั้งเงื่อนไขต่อกันเอาไว้หลายกรณี อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงเปิดความสัมพันธ์กันในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1976 ระหว่าง ค.ศ. 1975-1978 นี้ แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทยบ้าง อันเนื่องมาจากกรณี 6 ตุลาคม ค.ศ. 1976 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีนจะมีนตงไปบ้าง เพราะรัฐบาลภายใต้

การนำของนายชานินทร์ กรัยวิเชียร ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ และแม้ไทยมีข้อขัดแย้งกับเวียดนามเรื่องปัญหาชาวญวนอพยพอยู่บ้าง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามก็ดำเนินไปอย่างราบรื่นพอสมควร โดยมีการขยายความสัมพันธ์ทางการค้ามากขึ้น อนึ่ง ในระหว่างปี ค.ศ.1975-1978 ที่ไทยปรับความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีนนั้น ภายในกลุ่มประเทศอินโดจีนเอง ความสัมพันธ์กลับดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนัก โดยเฉพาะเวียดนามและกัมพูชาได้เกิดมีความขัดแย้งระหว่างกัน ในปัญหาชายแดน และปัญหารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน* ตลอดจนปัญหาความไม่ไว้วางใจเวียดนามของผู้นำกัมพูชาอันนำไปสู่การปะทะกันบริเวณพรมแดนในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1975 และเมื่อการเจรจาล้มเหลว การสู้รบบริเวณพรมแดนได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาที่นำโดยนายพอลพต ซึ่งมีนโยบายใกล้ชิดกับจีนเป็นอย่างมาก และความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีน ซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในที่สุดแล้วทำให้เวียดนามตัดสินใจส่งกำลังทหารบุกพมเปญในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978

ทั้งนี้ สำหรับเวียดนามแล้ว ความสัมพันธ์ภายในรัฐอินโดจีนจัดเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้น ๆ ในความคิดของสมาชิกโพลิตบูโร และในแผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดของเวียดนาม ทศนะคติของผู้นำเหล่านี้มีรูปแบบที่แน่นอนคือการมองว่าเวียดนามกัมพูชาและลาวเป็นหนึ่งเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะ จึงมักพบคำว่า "พันธมิตร" หรือ "ความสัมพันธ์พิเศษ" ปรากฏในคำแถลงหรือเอกสารของทางการเวียดนามเสมอ ดังที่ นายพล ลี ดัก อานห์ ผู้บัญชาการทหารของเวียดนาม กล่าวว่า การสร้างยุทธศาสตร์

---

* ผู้นำกัมพูชาภายใต้การนำของนายพอลพตและเขี้ยวสัมพันธ์ ไม่ยอมรับความสัมพันธ์แบบ "พิเศษ" กับเวียดนามในลักษณะเดียวกันกับที่เวียดนามมีกับลาว

การสงครามโดยการเป็นพันธมิตรของทั้งสามประเทศนี้ เป็น "กฎของการอยู่รอด"⁵⁹

จากความคิดของเวียดนามเรื่อง "สหพันธรัฐอินโดจีน" จากประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งกับไทยที่มีมาช้านาน และความหวาดระแวงว่าไทยจะเป็นเป้าหมายต่อไปจากรัฐอินโดจีนในการขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามทฤษฎี "โดมิโน" จึงไม่น่าแปลกใจที่เมื่อเวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาใน ค.ศ. 1978 นั้น ไทยจะมองว่าเป็นการทำลายความหวังที่จะมีการอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่างไทยกับเวียดนาม และด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ ไทยจึงมองว่าการแผ่ขยายอำนาจของเวียดนามเข้าไปในเขตลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมดเป็นสิ่งที่ไทยไม่อาจยอมรับได้ ดังที่ พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น ได้กล่าวว่า

แนวความคิดหรือแผนการที่จะผนวกเอาดินแดนของลาวและกัมพูชาเข้าไว้ในความยึดครองของเวียดนามนั้น เป็นจุดมุ่งหมายระยะยาวของเวียดนามมาตั้งแต่ในสมัยประวัติศาสตร์ และตลอดทุกยุคทุกสมัยจุดมุ่งหมายนี้ก็มิได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นสงครามกู้ชาติจากฝรั่งเศสหรือสงครามกับสหรัฐอเมริกาเพื่อปลดปล่อยเวียดนามได้... หลังจากเวียดนามฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะและสามารถรวมเวียดนามเหนือ-ใต้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็มีนโยบายที่จะก่อตั้งสหพันธรัฐอินโดจีนขึ้นมา โดยจะรวมประเทศอินโดจีนทั้งหมดเป็นประเทศเดียวที่อยู่ภายใต้ระบอบปกครองสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และภายในระยะเวลาเพียง 2-3 ปีให้หลังเวียดนามก็ทำสำเร็จ โดยสามารถเข้าไปมีอิทธิพลใน ลาว และเขมรได้อย่างสมบูรณ์ จะมีปัญหาบ้างก็ในเขมรเท่านั้นที่ยังมีกลุ่มต่อต้านที่ ทำให้เวียดนามต้องส่งกำลังเข้าปราบปรามอยู่ในขณะนี้

---

⁵⁹Nayan Chanda, "Not soft on Cambodia," Far Eastern Economic Review, (January 1987) : 11.

ประเทศที่เป็นเป้าหมายต่อไปของเวียดนาม ก็คือประเทศไทย เวียดนามพยายามดำเนินการทั้งทางลับและเปิดเผย เพื่อให้ไทยนโยบายนี้เป็นผลสำเร็จ ในทางลับเวียดนามใช้ชาวเวียดนามอพยพที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งเข้ามาตั้งแต่สงครามอินโดจีน และภายหลังปี 2518 จำนวนทั้งสิ้นหนึ่งแสนคนเศษ จัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อรับการขึ้นำการปฏิบัติหรือค้ำบังการจากฮานอย ให้กระทำการจารกรรมและสนับสนุนการก่อการร้ายภายในประเทศ ส่วนในทางเปิดเผย เวียดนามใช้สถานการณ์ที่อ้างว่าเพื่อจับไล่และปราบปรามเขมรฝ่ายพลพต รุกล้ำและรุกรานประเทศไทยอยู่เป็นประจำ ทั้งยังกล่าวโจมตีใส่ร้ายป้ายสีประเทศไทยอยู่ตลอดเวลาว่า ไทยเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา จากการคุกคามข่มขู่ของเวียดนามนี้ ทำให้รัฐบาลไทยอยู่ในภาวะที่ปั่นป่วนเพราะถูกแรงผลักดันและบีบบังคับจากประชาชนที่เกิดความเคียดแค้นภายในประเทศ และจากเวทีการเมืองนานาชาติ ตราบใดที่ยังไม่สามารถยุติหรือคลี่คลายปัญหานี้ได้ ความมั่นคงของชาติบ้านเมืองก็ยังคงอยู่ในภาวะที่ล่อแหลมต่ออันตรายเป็นอย่างยิ่ง⁶⁰

---

⁶⁰พล.อ.อ.อาทิตย์ กำลังเอก, "อินโดจีนกับความมั่นคงของไทย" เสนอในการสัมมนา "ปัญหาความมั่นคงแห่งชาติในทศวรรษของผู้นำไทย" จัดโดย สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ กรุงเทพฯ, 29-30 มีนาคม 2522, หน้า 9-12.

และนายสารสิน วีระผล ผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ* ได้ชี้ว่า

การรุกรานเวียดนามต่อกัมพูชา ภายหลังจากการเยือนไทยและกลุ่มอาเซียนด้วย "สันถวไมตรี" ของนาย ฟาม วัน ดง นายกรัฐมนตรีเวียดนาม เพียงไม่กี่เดือน เป็นการ "รื้อฟื้น" ความหวาดระแวงของคนไทยต่อเวียดนาม เกี่ยวกับเจตจำนง์ของเวียดนามต่อประเทศที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย⁶¹

ขณะที่เอกอัครราชทูตนิวยอร์ก พิบูลสงคราม ได้ย้ำว่าการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม เป็นการแสดงให้เห็นว่าเวียดนามไม่แยแสต่อกฎหมายระหว่างประเทศ และหลักการพื้นฐานต่าง ๆ ของสหประชาชาติทั้งสิ้น⁶²

---

*ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้

⁶¹Sarasin Viraphol, "National threat perceptions : Explaining the Thai case," อ้างถึงใน สุรัชย์ ศิริไกร, "การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา : วิเคราะห์จากทัศนคติการเล็งเห็นภัยของผู้นำไทย," เสนอในการประชุมทางวิชาการเรื่องนโยบายต่างประเทศของไทย : ความสำเร็จหรือความล้มเหลว, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร, 24 มกราคม 2527, หน้า 31. (อัดสำเนา)

⁶²นิติย์ พิบูลสงคราม "สถานการณ์ระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และการดำเนินการต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1957," บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2526, หน้า 32.

การที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าโค่นล้มรัฐบาลพลพุด และตั้งรัฐบาลหุ่น
เฮง สัมรินขึ้น พร้อมกองกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชานั้น เวียดนามได้เข้ามามีส่วนโดย
ตรงต่อปัญหากัมพูชา เวียดนามจึงมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดความเป็นไปต่าง ๆ รวมทั้ง
ลู่ทางแห่งการมีสันติภาพในกัมพูชา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายของสถานการณ์ใน
กัมพูชา จึงขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงท่าทีของเวียดนามนั่นเอง ในที่นี้จะศึกษาทำที่พฤติกรรม
และการดำเนินการของเวียดนามต่อปัญหากัมพูชา ทั้งทางด้านทหารและด้านการเมือง
การทูตไป พร้อม ๆ กับศึกษาสัญญาณของผู้นำไทยต่อเวียดนามไปพร้อม ๆ กัน ดังนี้

การดำเนินการด้านการทหาร

เมื่อเวียดนามบุกยึดกรุงพนมเปญได้นั้น กำลังทหารของประชาชนกัมพูชาส่วนใหญ่
ได้หลบหนีมาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งมี
อาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย หลังจากที่สามารรถควบคุมเมืองสำคัญ ๆ ได้แล้ว เวียดนาม
ได้ส่งกำลังทหารจำนวนมากหลายกองพลมาตั้งมั่นอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตก เพื่อดำเนินการ
กวาดล้างกำลังทหารกัมพูชาและกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ การปฏิบัติการของเวียดนามได้ก่อให้เกิด
ผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทย ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของส่วนราชการ
ไทยและราษฎรไทย ในระหว่าง ค.ศ.1980-1988 นี้ ปฏิบัติการที่สำคัญ ๆ ที่ควรกล่าวถึง
ได้แก่⁶³

- การโจมตีบ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่
23 มิถุนายน ค.ศ.1980 โดยเวียดนามส่งกำลังมากกว่า 2 กองร้อยล้ำแดนเข้ามาโจมตี
การปะทะกันดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการบาดเจ็บและล้มตายแก่ทั้งสองฝ่าย

⁶³โปรดดูรายละเอียดใน ขจัดภัย บุรุษพัฒนา, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน

- ในช่วงเดือนมกราคม ค.ศ.1981 นอกจากกำลังทหารเวียดนามเฮง สัมริน จะล่องลำพรมแดนเข้ามาอีก 500 เมตร ที่หมู่บ้านสะแดง อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี และได้ปะทะกับทหารไทย ทำให้ทหารไทยเสียชีวิต 2 นาย บาดเจ็บ 1 นาย เมื่อวันที่ 3 มกราคม แล้ว ยังมีการยิงกระสุนอาวุธหนักเข้ามาในเขตไทย เป็นผลให้เจ้าหน้าที่และราษฎร เสียชีวิต 10 คน
- ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1982 กองกำลังเวียดนามเฮง สัมริน ได้รุกล้ำเข้ามาในเขตไทยที่บ้านซันตารี ตำบลปะดง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และได้ปะทะกับกำลังตำรวจตระเวนชายแดนทำให้เสียชีวิต 5 นาย และตลอดปีนี้ได้มีการละเมิดพรมแดนตลอดจนมีการยิงกระสุนหนักเข้ามาในเขตแดนไทยหลายสิบครั้ง
- ในวันที่ 31 มกราคม ค.ศ.1983 เวียดนามได้ส่งกำลังทหารโจมตีค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาที่อยู่ตรงข้ามบ้านหนองจาน อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี โดยได้ทำการเผาที่พักอาศัยและโรงพยาบาลจนหมดสิ้น มีชาวกัมพูชาเสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ชาวกัมพูชาจำนวนประมาณ 23,000 คน พากันหลบหนีเข้ามาในเขตไทย ในการนี้ เวียดนามได้ยิงกระสุนปืนใหญ่เข้ามาตกในเขตไทยหลายสิบนัด เป็นผลให้ราษฎรไทยเสียชีวิตและบาดเจ็บหลายคน และบ้านเรือนได้รับความเสียหาย
- ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม - 2 เมษายน ค.ศ.1983 กำลังทหารเวียดนามประมาณ 1 กองพล สนับสนุนด้วยปืนใหญ่และรถถัง ได้เข้าโจมตีกลุ่มผู้อพยพชาวกัมพูชาที่จังกาโก เขาพนมฉัตร และค่ายผู้อพยพ ตรงข้ามบ้านโคกทหาร ทำให้ชาวกัมพูชาเสียชีวิตหลายคน ที่พักและโรงพยาบาลถูกเผา และชาวกัมพูชาประมาณ 20,000 คน พากันหลบหนีเข้ามาในเขตไทย
- วันที่ 26 มีนาคม ค.ศ.1984 เวียดนามได้ส่งกำลังเข้าโจมตีค่ายผู้อพยพกัมพูชา ด้านตรงข้ามบ้านสำโรงเกียรติ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ชาวกัมพูชานับหมื่นอพยพเข้ามาในไทย นอกจากนี้กองกำลังเวียดนาม 1 กองพัน ได้ล่องลำเข้ามาใน

เขตไทยทางช่องเขาพระพลับ ได้ปะทะกับทหารไทย ทำให้เสียชีวิต 7 คน และบาดเจ็บ
จำนวนหนึ่ง โดยฝ่ายเวียดนามก็ได้รับความสูญเสียเช่นกัน

- เดือนเมษายน ค.ศ.1984 เวียดนามได้ส่งกำลังทหารสนับสนุนด้วยปืนใหญ่
และรถถังเข้าโจมตีค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาที่บ้านตาคุม ค่ายผู้อพยพอัมบิล และค่ายผู้อพยพ
บ้านสุขสันต์ ทำให้ชาวกัมพูชาประมาณ 80,000 คน อพยพเข้ามาในเขตไทย

- วันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 ทหารเวียดนามได้เข้าโจมตีที่ตั้งหมวด
ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 239 บ้านตระเวง อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ทำให้เจ้าหน้าที่
ไทยเสียชีวิต 18 นาย บาดเจ็บ 34 นาย และในวันที่ 18 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน ทหาร
เวียดนามได้โจมตีค่ายผู้อพยพที่บ้านหนองจาน และมีการปะทะกันกับกำลังทหารรัฐบาลผสม
3 ฝ่าย ติดต่อกันหลายวัน ทำให้ผู้อพยพกัมพูชาได้รับบาดเจ็บ 62 คน เสียชีวิต 6 คน
ค่ายผู้อพยพถูกทำลายเสียหาย บังผลให้ผู้อพยพจำนวน 22,262 คน อพยพเข้ามาในเขตไทย

- ช่วงปลายปี ค.ศ.1984 ถึงต้นปี ค.ศ.1985 ทหารเวียดนามได้เข้าโจมตี
ชมรมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฝ่ายซอน ซาน ตลอดแนวชายแดนไทย โดยสามารถยึดชมรม
เหล่านี้ไว้ได้หมด ทำให้ชาวกัมพูชากว่า 160,000 คน หลบหนีเข้าเขตไทย

- เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1985 ทหารเวียดนามได้ระดมกำลังโจมตีชมรมชาว
กัมพูชา ซึ่งเป็นกลุ่มเขมรแดง ทำให้ชาวกัมพูชาประมาณ 60,000 คน หลบหนีเข้ามาในเขต
ไทย ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมีนาคมนี้ เวียดนามได้ปฏิบัติการอย่างรุนแรงที่สุด โดย
วันที่ 20 กุมภาพันธ์ ได้ยิงปืนใหญ่มาที่จุดสังเกตการณ์ทางทหารของไทยที่เนิน 347 อำเภอ
บ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 3 นาย บาดเจ็บสาหัสจำนวนมาก

- วันที่ 5 มีนาคม ค.ศ.1985 ได้โจมตีฐานที่มั่นไทยที่เนิน 361, 400 และ
427 โดยยึดพื้นที่บางส่วนของเนิน 361 และเป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 7 นาย บาดเจ็บ
34 นาย และสูญหาย 3 นาย โดยก่อนหน้านั้น 1 วัน กองกำลังเวียดนามประมาณ 100 คน
ได้รุกกล้าเข้ามาในเขตไทยที่อำเภอถลางถลาง จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชา

10 กิโลเมตร และได้จับกุมราษฎรไทย 62 คน ชำตาย 11 คน และทหารไทยที่ส่งไปช่วยเหลือราษฎรดังกล่าวได้ปะทะกับกองกำลังเวียดนามทำให้เสียชีวิต 5 นาย

- ในช่วงระหว่างวันที่ 5-10 มีนาคม ค.ศ.1985 กองกำลังเวียดนามได้ยิงปืนใหญ่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง และได้รุกร้ามาในเขตไทยในพื้นที่อำเภอสังขละ จังหวัดสุรินทร์ เป็นผลให้ราษฎรไทยกว่า 7,500 คน ต้องหลบภัยไปในพื้นที่ที่ปลอดภัย เหตุการณ์ดังกล่าวดำเนินผลให้ราษฎรเสียชีวิต 3 คน บ้านเรือน 40 หลัง และโรงเรียน 1 แห่ง เสียหาย

- วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1985 กองกำลังเวียดนามได้โจมตีฐานที่มั่นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอในเขตกำพูชา และได้รุกร้าเข้ามาในเขตแดนไทยที่อำเภอสังขละ จังหวัดสุรินทร์ มีการปะทะกับทหารไทยเป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 11 นาย บาดเจ็บ 68 นาย สูญหาย 3 นาย

การปฏิบัติการของเวียดนามในต้นเดือนมีนาคมนี้ นับเป็นการปฏิบัติการคุกคามที่รุนแรงที่สุด นับจากเวียดนามเข้ายึดครองกำพูชา ยุทธศาสตร์ใหม่ของเวียดนามที่เชิงร้าวนี้ ส่วนหนึ่งปรากฏอยู่ในคำพูดของ นายพลเลอ ดัก อานห์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองกำลังเวียดนามในกำพูชาและสมาชิกกรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในวารสารกองทัพเวียดนาม เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1984 โดยยุทธศาสตร์นี้กำหนดให้มี⁶⁴

ก) การโจมตีอย่างรุนแรงและกว้างขวางต่อเขมรกลุ่มต่อต้านตาม "แนวชายแดน" โดยใช้ทั้งยานเกราะและปืนใหญ่ และหากจำเป็นก็จะโจมตีเข้ามาถึงดินแดนไทยด้วย

ข) การกดดันหรือถ้าเป็นไปได้ก็โดยการปิดกั้นเส้นทางการส่งกำลังบำรุงทุกเส้นทางที่จะไปถึงฝ่ายต่อต้าน โดยการเข้ายึดและเสริมกำลังความเข้มแข็งในพื้นที่ที่ยึดได้ และหากจำเป็น และเหมาะสมก็จะตีเข้ามาถึงดินแดนไทยอีกเช่นกัน

⁶⁴ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, ผู้โจมตีหน้าใหม่? ..., หน้า 9.

ค) การขจัดปัญหาภัยพายุภายในระยะเวลาที่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของปี ค.ศ.1987 ทั้งนี้ โดยวิธีการปราบ "แนวโน" (in land front) และปลดปล่อยบริเวณนี้จากอิทธิพลและการปฏิบัติการของฝ่ายต่อต้าน

จากการปะทะดังกล่าว บรรดาเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของไทยได้เดินทางไปดูสถานการณ์ในพื้นที่ และ พล.อ. เปรม ได้เดินทางไปเยี่ยมทหารที่ชายแดนด้านอำเภอสังขละ และอำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ.1985 และได้ให้สัมภาษณ์ว่า เวียดนามมีเจตนารุกล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยอย่างแน่นอน และเมื่อมีความจำเป็นแล้วไทยย่อมมีความชอบธรรมที่จะตอบโต้อย่างรุนแรงและเต็มความสามารถเช่นกัน ขณะที่ประเทศต่าง ๆ รวม 19 ประเทศ ได้พากันประณามการกระทำของเวียดนามในการละเมิดอธิปไตยของไทยในครั้งนี้* นอกจากนี้ ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ได้มีจดหมายถึง พล.อ. เปรม ลงวันที่ 11 เมษายน ค.ศ.1985 แสดงความชื่นชมและเห็นชอบกับนโยบายไทยในเรื่องดังกล่าว พร้อมให้ความมั่นใจในเรื่องความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาจะให้แก่ไทย⁶⁵

- ในช่วงปลายปี ค.ศ.1985 และ 1986 ทหารเวียดนามได้ลักลอบเข้ามาวางกับระเบิดในเขตไทยหลายครั้ง เป็นผลให้ทหารและราษฎรเสียชีวิตและบาดเจ็บ นอกจากนี้ ก็ยังมีการล่องล้ำเข้ามาในดินแดนไทยบ่อยครั้ง

*อาทิเช่น ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ปากีสถาน ฝรั่งเศส ตุรกี จีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เบลเยียม ยูโกสลาเวีย

⁶⁵ดูรายละเอียดในขจัดภัย บรูซพัตน์, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน, หน้า 258-9.

- ในปลาย ค.ศ.1986 เวียดนามได้ส่งกองกำลังเข้ามายึดครองพื้นที่เนินเขาต่าง ๆ บริเวณช่องบก ซึ่งเป็นเขตรอยต่อระหว่างไทย ลาว และกัมพูชา จากการเปิดเผยของผู้บัญชาการทหารบก มีทหารไทยเสียชีวิต 45 นาย* และบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง การสู้รบในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ฝ่ายไทยมากที่สุด นับตั้งแต่เวียดนามบุกยึดกัมพูชา

- ในระหว่างเดือนมกราคม - พฤษภาคม ค.ศ.1987 กองกำลังทหารเวียดนามได้ละเมิดอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนไทยมากกว่า 720 ครั้ง เป็นผลให้ราษฎรไทยเสียชีวิต 17 คน บาดเจ็บ 33 คน และบ้านเรือนถูกทำลายประมาณ 100 หลังคาเรือน

พัฒนาการของการปฏิบัติการทางทหารของเวียดนามนั้น มีขอบเขตที่รุนแรงขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะปฏิบัติการในช่วงฤดูแล้งปี ค.ศ.1985-1986 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมาตรการที่เด็ดขาด และความพร้อมที่จะเผชิญหน้ามากยิ่งขึ้นของเวียดนาม ทั้งนี้ Douglas Pike นักวิชาการชาวอเมริกัน ได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจยิ่งว่าประสบการณ์จากประวัติศาสตร์และความเชื่อในลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้เวียดนามมีความเชื่อ และเห็นถึงความแตกแยก รวมทั้งความอ่อนแอในฝ่ายศัตรู อีกทั้งยังเห็นถึงความเข้มแข็งที่จะเพิ่มขึ้นและชัยชนะในขั้นสุดท้ายของตนตาม "กงล้อประวัติศาสตร์" ในขณะที่เดียวกันก็มองว่าอุปสรรคและความยุ่งยากนั้นเป็นสิ่งชั่วคราวและสามารถฝ่าฟันได้ และจะไม่ยอมให้มา

---

*โฆษกฝ่ายทหารให้สัมภาษณ์ว่ามีทหารเสียชีวิตจำนวน 70 นาย แต่นักวิเคราะห์ต่างประเทศ และนักการเมืองไทยคาดว่าตัวเลขน่าจะสูงถึง 200 นาย โปรดดู Rodney Tasker, "The battle of Chong Bok," Far Eastern Economic Review, (18 June 1987): p.19.

มีส่วนปลงความถูกต้องของนโยบายที่ดำเนินอยู่อย่างเด็ดขาด⁶⁶ และนักวิเคราะห์และนักวิชาการหลายคนได้ชี้ว่าทัศนคติของเวียดนามได้เพิ่มความแข็งแกร่งขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา (นับตั้งแต่ปีที่บุกกัมพูชา) ดังที่เห็นได้จาก⁶⁷

ก) การที่ "ภัยจากจีน" ได้รับการปลุกฝังอย่างมั่นคงในรัฐธรรมนูญปี 1980 และในกระบวนการทางการเมืองภายใน

ข) การที่เวียดนามดูเหมือนจะเตรียมพร้อมที่จะยอมรับการพึ่งพาสหภาพโซเวียตอย่างน้อยก็ในอนาคตอันสั้น แม้ว่าจะได้แสดงตนว่าเป็นผู้ห่วงแทนอิสราเอล

ค) การที่ดูเหมือนจะมีหลักฐานชี้ว่าเวียดนามไม่เพียงแต่ใช้ความกลัวต่อ "กลุ่มพลพรรค-เอียงซารี" เป็นกลไกที่สำคัญ เพื่อคำนวณสถานภาพของตนในกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังสามารถได้นำโครงการ "กลืนชาติเขมร" หรือ Vietnamisation มาปฏิบัติอีกด้วย เนื่องจากนโยบาย "ยกภาระให้กับชาวเขมร (เฮง สัมริน)" ได้ประสบความสำเร็จ

ง) การที่ดูเหมือนว่าเวียดนามจะได้เริ่มยุทธศาสตร์ที่ใช้การทหารในการแก้ไขปัญหาในกัมพูชาให้เสร็จสิ้นภายในปี 1987

สำหรับไทย ท่าทีและพฤติกรรมของเวียดนามที่ทำการคุกคามบริเวณชายแดนของไทยข้างต้น ยิ่งเป็นการตอกย้ำความหวาดระแวงของฝ่ายไทยต่อเวียดนาม โดยเฉพาะในการโจมตีกองกำลังเขมรฝ่ายต่อต้านนั้น เวียดนามและทหารเฮง สัมริน มักจะบุกไล่ตามกองกำลังเขมรฝ่ายต่อต้านเข้ามาในเขตแดนไทย ซึ่ง พล.อ.อ.อาทิตย์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

⁶⁶Douglas Pike, "Vietnam and its neighbours : Internal influences on external relations" เอกสารประกอบการประชุม สหรัฐ-อาเซียน ครั้งที่ 3, อ้างถึงใน สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู่โฉมหน้าใหม่...?, หน้า 15.

⁶⁷สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู่โฉมหน้าใหม่...?, หน้า 15.

ทั้งเวียดนามและเฮง สัมริน หัวหน้ารัฐบาลกัมพูชาขณะนี้ ล้วนแต่ไม่ประสงค์ดีต่อไทยและมิได้บุกเข้ามาโดยบังเอิญ คือไล่ติดตามทหารฝ่ายพอลพต หากแต่เข้ามาอย่างมีแผน⁶⁸ และการสำรวจทัศนคติของชนชั้นนำไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ โดย ดร.กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ พบว่า ชนชั้นนำไทยมองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามต่อไทยมากที่สุด โดยอัตราของภัยในรูปแบบการรุกรานทางทหารโดยตรงของเวียดนามอยู่ในระดับสูงสุด รวมทั้งมองว่าเวียดนามเป็นภัยในระดับสูงในรูปแบบการสนับสนุนประเทศอื่นให้ทำการรุกรานไทยด้วย⁶⁹ เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว บริเวณแนวชายแดน และกรณีวิกฤติการณ์ 3 หมู่บ้าน ใน ค.ศ. 1984 เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยบางท่านมองว่าเวียดนามมีส่วนในการขึ้นนำและยุยงให้ลาวมีท่าทีที่แข็งกร้าว และเวียดนามเป็นผู้ให้การสนับสนุนลาวในด้านอาวุธด้วย โดยเฉพาะเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว กรณี 3 หมู่บ้านนั้น ผู้นำไทยมองว่าเป็นการสนับสนุนโดยตรงจากเวียดนาม เนื่องจากลาวไม่สามารถผลิตอาวุธยุทธโศปกรณ์ทางทหารอะไรได้แต่มีผู้คอยให้การสนับสนุน ดังที่ พล.อ.อ.สิทธิ กล่าวไว้ว่า "...ถ้าไม่มีฝ่ายที่สามพยายามใช้ประโยชน์จากสถานการณ์แล้ว เราเชื่อว่าความแตกต่างใด ๆ ระหว่างประเทศของเราทั้งสองจะสามารถแก้ไขได้ด้วยสันติโดยวิธีการทูตด้วยความมีเหตุมีผล และเคารพซึ่งกันและกัน..."⁷⁰

⁶⁸ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 54 (6 ตุลาคม 2523): 2.

⁶⁹ กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ "ทัศนคติชนชั้นนำของไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ : ความหมายสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

⁷⁰ Siddhi Savetsila, "Address at the Foreign Correspondents Club of Thailand," in Collection of speeches 1984, p. 25.

อีกนัยหนึ่ง ในทัศนะของผู้นำไทย นอกจากเวียดนามจะก้าวร้าวในการปฏิบัติ การทางทหารต่อกลุ่มแนวฝ่ายต่อต้านแล้ว ยังให้การสนับสนุนแก่ลาว ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิก สหพันธรัฐอินโดจีนของเวียดนามในการรบกับไทยอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการ "กลืน" ปัญหา กัมพูชา ดังที่ พล.อ.อ.สิทธิ กล่าวว่า "เวียดนามพยายามที่จะขยายพื้นที่ความขัดแย้ง เพื่อ ทำให้ปัญหาถูกกลืนไปเมื่อมีปัญหาทวีภาคอื่น ๆ เกิดขึ้น ซึ่งประเทศคู่ภาคีต้องแก้ปัญหานั้นเอง"⁷¹

การดำเนินการทางด้านการเมืองการทูต

การดำเนินการของเวียดนามในด้านการเมืองและการทูต มีจุดประสงค์หลักคือ การทำให้นานาประเทศยอมรับว่า การรุกรานกัมพูชานั้นเป็นสิ่งที่ชอบธรรม ทั้งนี้ เวทีที่สำคัญ เวทีหนึ่งที่เวียดนามใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเสนอแนวคิดของเวียดนาม เกี่ยวกับประเด็นปัญหากัมพูชาคือ การจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดจีนเป็นประจำทุกปี โดยจัดครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 มกราคม ค.ศ.1980 ดังที่ กล่าวในขั้นต้นแล้วว่า เวียดนามถือว่าเอกภาพอินโดจีนเป็น "กฎ" แห่งความอยู่รอดของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความมั่นคงปลอดภัย การอาศัยข้ออ้างของการคุกคามและ แทรกแซงจากจีน ก็ยิ่งจะทำให้การยืนยันสัมพันธภาพพิเศษของชาติอินโดจีน มีความชอบธรรม มากขึ้น และเวียดนามมีความเชื่อมั่นในการกระทำของตนมากจนระบุอย่างเปิดเผยว่า "เป็น การกิจศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติและหน้าที่ทางสากลที่กำหนดโดยประวัติศาสตร์" ที่จะต้องเข้ามา ช่วยเหลือชาวกัมพูชาอีกโดยในครั้งนี้เป็น การช่วยต่อต้าน"การขยายอำนาจเพื่อครองความ เป็นเจ้าของจีน"⁷² และได้มีการยืนยันท่าทีดังกล่าวตลอดมา

⁷¹Ibid, P.3.

⁷²ธีระ นุชเปี่ยม, อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตั้งแต่ ค.ศ.1975-1991(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 153.

ดังที่กล่าวแล้วว่า เวียดนามใช้ที่ประชุมสามชาติอินโดจีนเป็นเวทีแสดงความ
 คิดเห็นและเป็นกระบอกเสียงของเวียดนามต่อปัญหาัมพูชา ดังนั้น การศึกษาแถลงการณ์
 ของที่ประชุมดังกล่าวตั้งแต่ ค.ศ. 1980-1988 น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาท่าทีและ
 พฤติกรรมของเวียดนามต่อประเด็นปัญหาัมพูชา ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญของการประชุมครั้ง
 ต่าง ๆ ได้ดังนี้⁷³

การประชุมเมื่อ 28 มกราคม ค.ศ. 1981 เสนอให้มีการประชุมระดับภูมิภาค
 ระหว่างกลุ่มประเทศอินโดจีนกับอาเซียน เพื่อหารือในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ และ
 ความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ จะไม่มีการเจรจาปัญหาัมพูชากับประเทศ
 อาเซียนเพราะไม่มีปัญหาัมพูชาแต่อย่างใด การถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาจะ
 ดำเนินการเมื่อภัยจากจีนยุติลง

การประชุมเมื่อ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1981 เวียดนามยืนยันว่าพร้อมจะทำ
 สนธิสัญญาแบบทวิภาคีกับจีน เพื่อสถาปนาสันติภาพและเสถียรภาพบริเวณพรมแดนจีน โดยปฏิเสธ
 ที่จะยอมรับ และเข้าร่วมการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาัมพูชาตามข้อมติสหประชาชาติ
 แต่เสนอให้เปิดการประชุมระดับภูมิภาคระหว่างประเทศอินโดจีนกับอาเซียนที่กรุงวังกุง
 การถอนทหารเวียดนามส่วนหนึ่งออกจากกัมพูชาจะกระทำต่อเมื่อมีการค้าประกันสันติภาพ
 และเสถียรภาพบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา

---

⁷³โปรดดูรายละเอียดในกระทรวงการต่างประเทศ, เอกสารเกี่ยวกับปัญหาัมพูชา
 พ.ศ. 2522-2528 (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2528), หน้า 1/2-
 9/1 และ ขจัดภัย บุรุษพัฒนา, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน, หน้า 181-184.

การประชุมเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1982 เสนอว่าสามประเทศอินโดจีน พร้อมทั้งจะหารือกับอาเซียนทั้งทางตรงหรือทางอ้อม และทั้งทวิภาคีหรือพหุภาคีเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสันติในภูมิภาค ยืนยันว่าเวียดนามจะคงทหารอยู่ในกัมพูชาต่อไป จนกว่าภัยคุกคามจากจีน และกลุ่มปฏิภริยาจะหมดสิ้นไป

การประชุมเมื่อ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1982 เสนอที่จะถอนทหารเวียดนามบางส่วนออกจากกัมพูชาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1982 และการพิจารณาถอนทหารบางส่วนในขั้นต่อไปจะขึ้นอยู่กับท่าทีตอบสนองของฝ่ายไทย เวียดนามยังคงยืนยันท่าทีเดิมคือจะถอนทหารทั้งหมดก็ต่อเมื่อภัยคุกคามจากจีนหมดไป และย้ำขอเสนอให้จัดตั้งเขตปลอดทหารบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา โดยเสนอว่าในกรณีของไทยไม่พร้อมที่จะจัดตั้งเขตปลอดทหารให้จัดตั้งเขตปลอดภัย (Safety Zone) ภายใต้การดูแลของนานาชาติไม่ให้กำลังของชาติอื่น ๆ รวมทั้งค่ายผู้อพยพอยู่ในพื้นที่นั้น ยืนยันไม่ยอมรับบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหากัมพูชา และยืนยันหลักการเดิมที่จะแก้ไขปัญหามุมภาคโดยประเทศในภูมิภาคเท่านั้น

การประชุมเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 ยืนยันว่าเวียดนามจะถอนทหารทั้งหมดจากกัมพูชาเมื่อภัยคุกคามจากจีนหมดสิ้นไป ไม่มีการใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการต่อต้านกัมพูชา ยุติการสนับสนุนกองกำลังของพลพรรคและกลุ่มปฏิภริยาอื่น ๆ โดยเด็ดขาด เวียดนามจะถอนทหารบางส่วน ออกจากกัมพูชาโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของกัมพูชา เป็นหลัก

การประชุมเมื่อ 20 กรกฎาคม ค.ศ.1983 ที่ประชุมพร้อมที่จะพิจารณาข้อเสนอของไทย เกี่ยวกับการยุติความตึงเครียดบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โจมตีประเทศไทยว่าแสวงประโยชน์จากปัญหาผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชา ยืนยันให้มีการปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มประเทศอินโดจีนกับอาเซียนโดยไม่มีที่ตั้งเงื่อนไขลวงหน้า พร้อมทั้งจะยอมรับข้อเสนอของอาเซียน เรื่องเขตสันติภาพเสถียรภาพและเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นฐานในการ

หารือ เพื่อสถาปนาเขตแห่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค ตำหนิข้อเสนอของอาเซียนที่
ให้เวียดนามถอนทหารออกห่างจากชายแดนไทย 30 กิโลเมตร

การประชุมเมื่อ 29 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1984 เสนอทางเลือกในการแก้ไข
สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

- การเจรจาระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน สามประเทศอินโดจีนกับกลุ่มที่
เกี่ยวข้อง เพื่อถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกไปจากภูมิภาค
- การเจรจาระหว่างสามประเทศอินโดจีนกับจีน เพื่อการถอนทหารเวียดนาม
ทั้งหมดออกไปจากกัมพูชา ควบคู่ไปกับการยุติภัยคุกคามจากจีน ยุติการใช้ดินแดนไทยเป็นฐาน
ปฏิบัติการต่อต้านสามประเทศอินโดจีน
- การเจรจาระหว่างสามประเทศอินโดจีนกับประเทศไทย บนพื้นฐานของ
ความมั่นคงเท่าเทียมกัน และการจัดตั้งเขตปลอดภัย (Safety Zone) ครอบคลุมชายแดนไทย-
กัมพูชา
- การเจรจาระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนกับสามประเทศอินโดจีน เพื่อ
หลีกเลี่ยงมิให้สถานการณ์ปัจจุบันลุกลามไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น

การประชุมเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1984 วันที่ 18 มกราคม และวันที่
16 สิงหาคม ค.ศ. 1985 ในการประชุมทั้ง 3 ครั้ง ไม่มีประเด็นใหม่ที่แตกต่างไปจาก
ข้อเสนอเดิมมากนักโดยได้มีการยืนยันเจตนารมณ์ที่จะ เป็นเพื่อนบ้านที่ดีของไทย และพร้อม
ที่จะมีการเจรจากับไทย เพื่อลงนามในสนธิสัญญาที่ตั้งอยู่บนหลักปัญจศีล ยืนยันข้อเสนอที่ให้
มีการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อหารือกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและเสถียรภาพ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวถึงการทยอยถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา โดย
จะถอนออกทั้งหมดภายในปี ค.ศ. 1990

ท่าทีของเวียดนามต่อปัญหาแกมพูชา⁷⁴ นอกจากเวียดนามจะแสดงผ่านเวทีของ
 ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสามชาติอินโดจีนแล้ว เวียดนามได้ดำเนินการทางการทูตโดย
 ล้ำพียงด้วยเช่นกัน เช่น การไปเยือนจาการ์ตาและแคนเบอร์รา ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 การต่างประเทศ นายเหงียน โก ชัค ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1984 และการให้สัมภาษณ์ของ
 นายกรัฐมนตรี ฟาม วัน ดง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1984 โดยเวียดนามเสนอให้ยุติปัญหา
 แกมพูชาที่ละส่วนกับอาเซียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับไทย โดยการแยกแยะประเด็นปัญหา
 เขมรแดงออกจากปัญหาแกมพูชาส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้ การริเริ่มดังกล่าวประสบความสำเร็จใน
 ที่สุด นอกจากนี้ เวียดนามยังได้พยายามก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างภาคีอาเซียนหลาย
 ครั้งหลายหน เช่น ในครั้งที่นายชัคไปเยือนอินโดนีเซียในปี ค.ศ.1984 นี้ เขาได้พยายาม
 ให้ข้อมูลแก่นินโดนีเซียว่า ไทยไม่ซื้อตรงโดยได้ให้ที่พักพิงแก่เขมรแดง และสิ่งคปรัก็แอบ
 ค้าขายได้ไต่ตะกับเวียดนาม พร้อมกับชักจูงอินโดนีเซียให้ร่วมมือกับเวียดนาม เพื่อรับภัยคุกคาม
 จากจีนในระยะยาว ซึ่งแผนดังกล่าวของเขามิได้ประสบความสำเร็จแต่ประการใด แต่กลับ
 ทำให้อาเซียนมีปฏิกริยารุนแรง และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น ในท่าทีและจุดยืนที่
 มีต่อปัญหาแกมพูชา⁶⁰ และเป็นที่น่าสนใจว่า การสำรวจความคิดเห็นของชนชั้นนำไทยของ
 ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติ⁷⁴ ได้ข้อสรุปที่ว่าชนชั้นนำไทยมองว่าเวียดนามพยายามบ่อน
 ทำลายความเป็นปึกแผ่นภายในอาเซียนในระดับสูงสุดด้วยเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาท่าทีของเวียดนามต่อปัญหาแกมพูชาที่แสดงออกผ่านที่ประชุม
 รัฐมนตรีต่างประเทศสามชาติอินโดจีน และโดยลำพังเองแล้วพบว่าตลอดระยะเวลาในช่วง
 ต้นทศวรรษ เวียดนามมิได้มีการเปลี่ยนโลกทัศน์ของตนที่ว่าสถานการณ์แกมพูชาเป็นสถาน
 การณ์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยเวียดนามได้ปฏิเสธมติของที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ

⁷⁴ดูรายละเอียดใน สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู่โฉมหน้าใหม่...?, หน้า 4-7.

มาโดยตลอด และไม่ยอมเข้าร่วมการเจรจาในปัญหาดังกล่าวในกรอบของสหประชาชาติ แม้ในบางครั้งเวียดนามจะยื่นข้อเสนอกับฝ่ายอาเซียนในเรื่องการเจรจาแก้ปัญหาแต่ก็ ตั้งเงื่อนไขที่ฝ่ายไทยและอาเซียนไม่อาจยอมรับได้ เช่น การปฏิเสธให้กลุ่มเขมรแดง เข้าร่วมเจรจา และการอ้าง "ภัยจากจีน" มาเป็นเงื่อนไขในการถอนทหาร เป็นต้น พล.อ.อ.สิทธิ ได้กล่าวว่า เวียดนามไม่มีความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหาแกมพูชา และ เวียดนามก็คงยึดอยู่กับเป้าหมายเดิม⁷⁵ และว่า

การที่เวียดนามยังคงยึดการแก้ปัญหาโดยการทหารนั้น เป็นอุปสรรคของความ พยายามในการแก้ปัญหาทางการเมืองของปัญหากัมพูชา ข้อเสนอของเวียดนาม ที่ผ่านมามีแต่การเรียกร้องให้ยอมรับว่าการยึดครองกัมพูชา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว (fait accompli) และกระบวนการเจรจาไม่อาจเริ่มขึ้นได้ เนื่องจากเวียดนาม มองว่าสถานการณ์ในกัมพูชาไม่อาจหวนคืนได้...⁷⁶

ซึ่งน่าจะแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของ พล.อ.อ.สิทธิ ต่อเวียดนามได้เป็นอย่างดี ข้อเสนอเพื่อ แก้ไขปัญหากัมพูชาซึ่งเวียดนามได้แถลงในวาระต่าง ๆ รวมทั้งการประกาศของเวียดนาม ที่จะถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาก็มิได้รับความเชื่อถือจากฝ่ายไทย ดังที่ว่า "เวียดนาม

---

⁷⁵Siddhi Savetsita, "The continuing search for regional peace and security," in Collection of speeches 1985 (Bangkok, 1986), p.59.

⁷⁶Siddhi Savetsila, "Thai - Australian relations," in Collection of speeches 1985 ,pp. 78-79.

ประกาศ้าหลายครั้งว่าจะถอนทหารออกจากกัมพูชาในปีโน้นปีนี้ ในอีก 2 ปีข้าง อีก 5 ปีข้าง... ซึ่งเราก็เข้าใจกันดีว่าไม่มีอะไรยืนยันคำพูดและคำแถลงเหล่านี้ได้"⁷⁷ ทั้งนี้รวมถึงคำแถลงของกลุ่มอินโดจีนจากการประชุมระหว่างวันที่ 23-24 มกราคม ค.ศ.1986 ที่เวียดนามประกาศจะถอนทหารออกจากกัมพูชาทั้งหมดภายในปี ค.ศ.1990 นั้น ไทยก็มีให้เห็นว่าเป็นสิ่งดีเพราะ "...เรารู้ชัดว่าเวียดนามจะถอนทหารหมดในปี พ.ศ.2533 คืออีก 5 ปีข้างหน้า ภายหลังจากที่ได้เข้าครอบครองกัมพูชามาแล้ว 7 ปี รวมเป็น 12 ปี ซึ่งถึงตอนนั้น Vietnamization ก็คงจะเรียบร้อยไปแล้ว..."⁷⁸

ในช่วงท้ายของสมัย พล.อ.เปรม นี้ พบว่าเวียดนามได้มีท่าทีที่ผ่อนปรนมากขึ้น เนื่องจากการที่สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป โดยเฉพาะจีนและสหภาพโซเวียตได้มีการปรับความสัมพันธ์กัน ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ.1986 โดยใน ค.ศ.1987 สหภาพโซเวียตได้เริ่มเปลี่ยนท่าทีโดยยอมรับเป็นครั้งแรกว่าสถานการณ์ในกัมพูชาสามารถแก้ไขได้ด้วยวิถีทางการเมือง* ตลอดจนการกดดันจากประเทศต่าง ๆ มิได้ลดลงขณะที่เวียดนามกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศรุนแรงมากขึ้นทุกที จนต้องมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์ที่เวียดนามเพื่อการปฏิรูปภายในประเทศ

---

⁷⁷สิทธิ เสวตศิลา ปาฐกถาเรื่อง "นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออินโดจีนและอาเซียน" ใน Collection of speeches 1986 (กรุงเทพมหานคร: ซีรณสารการพิมพ์, 2530), หน้า 10.

⁷⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

*แต่เมื่อถูกเรียกร้องจากประเทศสมาชิกอาเซียนให้ใช้อิทธิพลกดดันเวียดนาม สหภาพโซเวียตปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหา กัมพูชา และว่าเวียดนามเป็นประเทศเอกราช มีอธิปไตยในการกำหนดนโยบายของตนเอง

ตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 1986 และการที่ได้ประจักษ์ว่าความคิดที่ว่าจะสามารถแก้ปัญหา โดยทางทหาร (คือเมื่อทำการปราบปรามกวาดล้างฝ่ายต่อต้านได้หมดแล้ว ประชาคมโลกก็ไม่มีทางเลือก นอกจากจะให้การรับรองระบอบเฮง สัมรินในที่สุด) ที่ดำเนินการมากกว่าครึ่ง ทศวรรษนี้ ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ แต่ผลกลับตรงกันข้ามคือนับวันกลุ่มเขมรฝ่าย ต่อต้านก็จะเข้มแข็งยิ่งขึ้นและได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกมากขึ้นทุกที ดังนั้นเวียดนาม จำต้องปรับยุทธวิธีเสียใหม่ ทั้งนี้ การขานรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของเวียดนาม ในด้านหนึ่งยังคงเงื่อนไขต่าง ๆ เอาไว้ แต่อีกด้านหนึ่งดูเหมือนว่าเวียดนามได้มีท่าทีที่ ประนีประนอมมากขึ้น เวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ได้ปรับยุทธศาสตร์ต่อปัญหาแกมพูชา โดยยุติการมุ่งเอาชัยชนะทางทหาร และหันมาเน้นการแก้ไขปัญหาระหว่างการเมือง โดยใช้ นโยบายปรองดองแห่งชาติเป็นกุญแจสำคัญ ในการนี้ เวียดนามได้ผลักดันให้ระบอบ เฮง สัมริน ออกนโยบายปรองดองแห่งชาติ 6 ประการ เมื่อปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1987 มีสาระสำคัญระบุว่า ระบอบเฮง สัมริน พร้อมจะเจรจากับแกมพูชากลุ่มต่าง ๆ ใน เรื่องการปรองดองแห่งชาติ เพื่อป้องกันการกลับมาใช้อำนาจของฝ่ายเขมรแดง พัฒนาการ ที่สำคัญประการหนึ่งในประเด็นการปรองดองแห่งชาติแกมพูชาในปลายสมัย พล.อ. เปรม นี้ เริ่มเห็นเป็นรูปเป็นร่างขึ้น โดยได้มีการพบปะหารือกันระหว่างเจ้าโรตม สีหนุ และ นายฮุนเซน ที่ปารีส เมื่อวันที่ 2-4 ธันวาคม ค.ศ. 1987 และวันที่ 20-21 มกราคม ค.ศ. 1988 อันเป็นการเริ่มต้นที่จะมีการเจรจาระหว่างเขมรฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มพูชา ซึ่งจะมิขึ้นต่อไปภายหลังสมัยรัฐบาล พล.อ. เปรม

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าในช่วงปลายสมัย พล.อ. เปรม นี้ เวียดนามได้เปลี่ยน ท่าทีของตนในปัญหาแกมพูชาไปบ้าง แต่โดยเป้าหมายแล้วในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง คือ เวียดนามให้ตัดกลุ่มเขมรแดงพลพตออกไปจากการเจรจา ซึ่งเป็นการ ข้ำท่าทีเดิมที่ว่าสถานการณ์ในแกมพูชาจะไม่หวนกลับไปสู่จุดเดิมที่มีกลุ่มพลพตซึ่งเงินให้การ สนับสนุนและเวียดนามถือว่าเป็นภัยคุกคามจะกลับมาใช้อำนาจในแกมพูชา อีกนัยหนึ่ง เป้าหมาย

พื้นฐานของการยึดมั่นในทางเลือกของเอกภาพอินโดจีน อันเป็นแนวทางที่ผู้นำคอมมิวนิสต์เวียดนามถือว่าเป็นทั้งภารกิจทางอุดมการณ์ และ "กฎ" แห่งความอยู่รอดนั้นยังคงอยู่ตลอดสมัยรัฐบาล พล.อ.เปรม

ในช่วงปีสุดท้ายของรัฐบาล พล.อ.เปรม แม้ พล.อ.อ.สิทธิ ก็ยังคงมองว่าการครอบครองกัมพูชาของเวียดนามยังคงเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดของไทย และกล่าวถึงการเจรจาระหว่างประธานาธิบดีเจ้านโรคม สีหนุ กับฮุนเซน ในช่วงก่อนหน้านั้นว่า การจะแก้ปัญหาได้ต้องมาจากหรือโดยการแทรกแซงของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม⁷⁹ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีสัญญาณที่มีความชัดเจนจากฝ่ายเวียดนามในเรื่องการถอนทหารออกจากกัมพูชา พล.อ.อ.สิทธิ ก็ได้รอช้าที่จะตอบรับสัญญาณดังกล่าวดังที่ได้แถลงว่า

สิ่งที่นายเหงียน วัน ลิน ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้กล่าวเมื่อสัปดาห์ที่แล้วว่า คนหนุ่มสาวเวียดนามนับร้อยถูกฆ่าในกัมพูชาซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการ เราต้องการนำพวกเขากลับบ้านเพื่อมาร่วมบูรณประเทศของเรา เราได้ใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการทหาร ซึ่งเป็นการบั่นทอนเรา... ข้าพเจ้าหวังว่า นายเหงียน วัน ลิน จะสามารถทำให้ นายเหงียน โก ชัค และนายลี ดัก ตอ มองปัญหาที่กัมพูชาในลักษณะเดียวกับเขา ถ้าเขาสามารถทำได้ เขาจะเป็นบุคคลที่ไทยสามารถทำธุรกิจด้วยได้ และดังที่ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไปแล้วและจะกล่าว

---

⁷⁹Siddhi Savetsila, "Current trends : Implications and repercussions on Thailand foreign policy" in Collection of speeches 1988, p.7.

อีกครั้งคือ การครอบครองกัมพูชาของเวียดนาม เป็นอุปสรรคประการเดียวต่อ การปรับปรุงความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามให้ดีขึ้น ในทันทีที่ทหารเวียดนามคนสุดท้าย ออกไปจากกัมพูชา ข้าพเจ้าจะไปฮานอยเพื่อนำความสัมพันธ์อันเป็นมิตรระหว่าง ไทยกับเวียดนาม ซึ่งมีก่อนเหตุการณ์เดือนธันวาคม ค.ศ.1978 จะเกิดขึ้นกลับมา⁸⁰

และในเวลาหลังจากนั้นเพียง 4 เดือน ภาพในการมองปัญหา กัมพูชาก็มีการ ปรับอีกครั้งตามสภาพแวดล้อมที่มีการพัฒนาไปนั้นคือ

ขณะที่ยังมีจุดยืนพื้นฐานที่แตกต่างกันของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ก็มีพัฒนาการ เชิงบวกในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งทำให้มีความหวังมากขึ้นว่าปัญหา กัมพูชาจะมาถึงจุด ที่เปลี่ยนไป และการเจรจาแก้ไขปัญหาโดยวิถีทางการเมืองก็ไม่ได้เกินไปจาก ความจริง

โดยสรุป การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของไทยต่อปัญหา กัมพูชาพบว่า มันมีการ เปลี่ยนแปลง โดยในช่วงแรกนั้นฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปัญหาดังกล่าวมีท่าทีที่แข็งกร้าวและ ไม่ประนีประนอมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเวียดนามที่สนับสนุนระบอบเฮง สัมริน ได้ยืนยันตลอดมา ว่า ปัญหา กัมพูชา เป็นปัญหาความขัดแย้งภายในกัมพูชา โดยมีประเทศภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุน ฝ่ายเขมรแดง ขณะที่สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนแก่เวียดนามจำนวนมหาศาล และปฏิเสธ ที่จะทำการหว่านล้อมให้เวียดนามหันหน้ามาเจรจาเพื่อแก้ไข ปัญหา แต่การเปลี่ยนแปลงภายใน สหภาพโซเวียตได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบโลก ทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศมหาอำนาจและระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในที่สุด สหภาพโซเวียตก็รับที่จะเจรจากับเวียดนามให้แก้ไขปัญหาดังกล่าว อันมีผลให้เวียดนามซึ่งเคย ยืนยันท่าที่ที่แข็งกร้าวมาโดยตลอด เริ่มที่จะหันหน้ามาประนีประนอม และยอมเจรจาเพื่อแก้ไข ปัญหา ทั้งนี้ จากการศึกษาสัญญาของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายพบว่ามีความ สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงด้วยเช่นกัน โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายของไทย ต่อปัญหากัมพูชาในรัฐบาล พล.อ. เปรม มีการปรับการมองปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพ แวดล้อมที่เป็นจริงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกนัยหนึ่ง องค์ประกอบในสภาพแวดล้อม ที่เป็นจริงทั้งในส่วนของระบบโลก ระบบภูมิภาค สหภาพโซเวียต จีน และเวียดนามที่มีการ ปรับเปลี่ยนตลอดระยะเวลา 8 ปีเศษนี้ ถูกนำมาปรับเป็นสภาพแวดล้อมเชิงจิตวิทยาของ ผู้กำหนดนโยบายได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงเป็นอย่างมาก ซึ่งจะไปมีผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย โดยจะศึกษาในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย